

A. Holkamp

No.4.7

**DE FINANCIËLE POSITIE VAN DE
BLOEMISTERIJBEDRIJVEN IN AALSMEER E.O.**

L26

4.7

Augustus 1968

**Landbouw-Economisch Instituut
Afdeling Tuinbouw**

421038

HOOFDSTUK IV	DE LIQUIDITEIT OP LANGE TERMIJN	39
	§ 1. Algemeen	39
	§ 2. De liquiditeit op lange termijn	41
	§ 3. Enkele kengetallen en de gemiddelde balans	43
	§ 4. Weerstandsvermogen tegen gevaren van illiquiditeit	46
	§ 5. De liquiditeit naar diverse aspecten	49
	a. De leeftijd van de ondernemer	49
	b. De ondernemingsvorm	52
	c. Bedrijven zonder opvolging	52
	§ 6. De ontwikkeling van de liquiditeit in 1966 en 1967	55
HOOFDSTUK V	DE LIQUIDITEIT OP KORTE TERMIJN	56
	§ 1. De liquiditeit in engere zin	56
	§ 2. Vergelijking met 1955	57
	§ 3. Vergelijking met Het Westland en De Kring	57
	§ 4. De bestedingsruimte	58
HOOFDSTUK VI	SLOTBESCHOUWING	61
	§ 1. De vorming van eigen vermogen	61
	§ 2. Het financieringsbeleid	61
	§ 3. Vermogenspositie en liquiditeit	62
	§ 4. Ondernemingsvorm en vermogensbehoefte	62
	§ 5. Het toekomstige perspectief	63
SAMENVATTING		65
BIJLAGEN:	1. Balans per 1 januari 1966 gem.per bedrijf	70
	2. De structuur van de balans per 1 januari 1966	71
	3. Spreiding van het eigen vermogen in procenten van het totale vermogen (solvabiliteit) per 1 januari 1966	72
	4. De structuur van het vreemde vermogen per 1 januari 1966	73
	5. Vermogens- en kapitaalmutaties in de jaren 1959 t/m 1965, gemiddeld per bedrijf	74
	6. Vermogens- en kapitaalmutaties in 1963, 1964 en 1965, gemiddeld per jaar per bedrijf	75
	7. Relatie tussen mutaties eigen en vreemd vermogen in de jaren 1963 t/m 1965	76
	8. Relatie tussen mutatie eigen vermogen en netto-investering in duurzame productiemiddelen in de jaren 1963 t/m 1965	77

TABELLEN:

1. Balans per 1 januari 1966 gemiddeld per bedrijf	15
2. Spreiding van de steekproefbedrijven op basis van de totale balanswaarde	16
3. Activa-structuur van bedrijven met verschillende ouderdom van de produktie-middelen	17
4. Spreiding van de liquiditeiten	18
5. Samenstelling van het vreemde vermogen per 1 januari 1966	20
6. Vermogenspositie in 1955 en 1966	25
7. Vermogenspositie per 1 januari 1966 in Aalsmeer, Het Westland en De Kring	26
8. Financieringsgedrag en investerings-activiteit	32
9. Verdeling bedrijven naar mutatieklasse	34
10. Spreiding van de mutaties eigen vermogen	35
11. De mutaties van het eigen vermogen in verhouding tot de netto-investeringen over de periode 1963 t/m 1965	36
12. Financiële mutaties in bedrijven van Aalsmeer, Het Westland en De Kring	38
13. Liquiditeit en rentabiliteit, procentuele verdeling van het aantal bedrijven over klassen van resp. liquiditeit en rentabiliteit	42
14. Aantal bedrijven per liquiditeitsklasse (onderscheiding naar bedrijfstype)	42
15. Aantal bedrijven in % per liquiditeitsklasse (onderscheiding naar grootteklasse)	43
16. Kengetallen betreffende resp. de financiële positie per 1 januari 1966 en de ontwikkeling daarvan in de jaren 1963 t/m 1965	44
17. Gemiddelde balans per 1 januari 1966	46
18. Weerstandsvermogen gemiddeld per bedrijf	48
19. Spreiding van het weerstandsvermogen	48
20. De liquiditeit per leeftijdsklasse van de ondernemer	50
21. Kengetallen betreffende de financiering van 15 bedrijven met ondernemers jonger dan 40 jaar	51
22. Liquiditeit bij onderscheiding van de bedrijven resp. naar ondernemingsvorm en opvolging	53
23. Kengetallen voor bedrijven zonder opvolger in gemiddelden per bedrijf per liquiditeits-groep	54
24. Liquide en vlottende middelen en betalings-verplichtingen op korte termijn per 1 januari 1966	57

25. Spreiding van de saldi I en II	58
26. Bestedingsruimte 1966	59
27. Spreiding van de bestedingsruimte	60

Woord vooraf

De snelle ontwikkeling die de tuinbouw de laatste jaren doormaakt doet een groeiende behoefte ontstaan aan vermogen om de uitbreiding te financieren. Door de beperktheid van de mogelijkheden om deze behoefte uit eigen middelen te dekken wordt een toenemend gebruik gemaakt van vreemd vermogen. Deze wijziging in de verhouding tussen eigen en vreemd vermogen kan, vooral in perioden van dalende rentabiliteit, consequenties hebben voor de continuïteit van het bedrijf.

In verband hiermede wordt - niet slechts bij de beleidsorganen maar ook bij de ondernemers, kredietgevers en andere geïnteresseerden - de behoefte gevoeld aan periodieke informatie over de financiële positie van de tuinbouw en over de ontwikkeling daarvan.

Om aan deze behoefte tegemoet te komen is besloten aan de financiële positie van de tuinbouw in de belangrijkste produktiegebieden continu aandacht te schenken.

Na de rapporten die hierover met betrekking tot het Zuidhollands Glasdistrict zijn verschenen, volgt thans dit verslag over de financiële positie van de bloemisterij van Aalsmeer en naaste omgeving. Aan de vermogenspositie van dit gebied, dat in het afgelopen decennium gemiddeld door een goede rentabiliteit werd gekenmerkt, werd ook reeds in 1955 - op summier wijze - aandacht besteed.

Voor het onderzoek is in belangrijke mate gebruik gemaakt van de gegevens die ten behoeve van het jaarlijkse rentabiliteitsonderzoek in dit gebied zijn verkregen. Daarnaast zijn aanvullende gegevens op de bedrijven verzameld. Ook werden cijfers ontleend aan L.E.I.-overzichten, waarin de uitkomsten van jaarlijkse onderzoeken naar de kapitaal- en vermogensmutaties van de tuinbouw zijn neergelegd. Een woord van dank aan de deelnemers voor hun bereidheid de gevraagde vrouwelijke gegevens te verstrekken, is hier zeker op zijn plaats.

Het onderzoek is verricht op de afdeling Tuinbouw door A. Holkamp, met assistentie van W. van Antwerpen. Taxaties van woonhuizen zijn geschied door H.J.M. Vis, van de afdeling Streekonderzoek.

DE DIRECTEUR,

(Dr. A. Maris)

Den Haag, augustus 1968

HOOFDSTUK I

Inleiding

§ 1. Het gebied

Het onderzoek heeft betrekking op de financiële positie van de kwekersbedrijven in het veilinggebied Aalsmeer, voorzover zij zijn gelegen in de gemeenten Aalsmeer, Amstelveen, Haarlemmermeer en Uithoorn. Buiten het onderzoek vallen derhalve de bedrijven die zich geheel of ten dele met handel in bloemisterijgewassen bezighouden. Ook bedrijven met teelten van bolbloemen (Haarlemmermeer) zijn niet in het onderzoek betrokken, alsmede bedrijven die aan een mankracht onvoldoende emplooi geven.

§ 2. Het begrip "financiële positie"

De financiële positie van een bedrijf kan naar meer dan een gezichtspunt worden gezien. Zij kan betrekking hebben op de volgende punten.

1. De vermogenspositie

Deze blijkt enerzijds uit de waarde van de bezittingen en de mate waarin deze waarde permanent, langdurig tijdelijk dan wel kortstondig tijdelijk in of buiten het bedrijf is belegd, dan wel in liquiditeiten voorhanden is. Anderzijds blijkt zij uit de mate waarin deze bezittingen met eigen dan wel vreemd vermogen zijn gefinancierd en uit de looptijd van het vreemde vermogen. Ook in verband met de zekerheden voor de kredietverkrijging is de structuur van activa en passiva van belang. Kennis hiervan biedt immers de mogelijkheid de kredietruimte waarover het bedrijf potentieel kan beschikken, vast te stellen.

2. De liquiditeit op lange termijn

De momentopname die aan de hand van de balans van de vermogenspositie is verkregen geeft niet voldoende informatie met betrekking tot de vraag of en zo ja in hoeverre het bedrijf over weerstand beschikt tegen gevaren van illiquiditeit. Aan dit aspect van het ondernemen, dat gedwongen bedrijfsbeëindiging ten gevolge kan hebben, dient minstens zoveel aandacht te worden besteed als aan de inkomensvorming, vooral in perioden van hoogconjunctuur, waarin, in de vorm van reserve-activa en/of van kredietruimte, weerstand kan worden gevormd tegen eventuele gevaren van illiquiditeit in de toekomst. Deze gevaren zijn groter, naarmate de vermogensbehoeften groter en de mogelijkheden tot sparen geringer zijn.

Factoren die in belangrijke mate bepalend zijn voor de liquiditeit op

lange termijn zijn:

- a. de mate waarin de bezittingen met eigen vermogen zijn gefinancierd (solvabiliteit);
- b. de waarde van de duurzame produktiemiddelen in verhouding tot de nieuwwaarde van deze objecten (een goede solvabiliteit impliceert nog geen goede liquiditeit op lange termijn);
- c. de voorraad liquiditeiten (liquide en vlottende, alsmede op korte termijn liquideerbare activa) in verhouding tot de totale waarde van de activa;
- d. het rentabiliteitsniveau (besparingscapaciteit);
- e. het financieringsgedrag (mate van aanpassing van de omvang van uitbreidings- en diepteinvesteringen aan de besparings-capaciteit);
- f. de algemene stijging van het prijsniveau, in het bijzonder ten aanzien van grond en woonhuizen;
- g. generatiewisseling, uittreding firmant, erfenis, schenking, e.d.

De factoren a t/m c hebben betrekking op het moment van balansopname. De gegevens worden deels aan deze balans ontleend.

De factoren d t/m g hebben betrekking op de toekomst. Hierover zijn geen gegevens beschikbaar. In verband met het verschijnsel dat elk bedrijf ten opzichte van de gemiddelde rentabiliteit binnen zekere grenzen een eigen rentabiliteitspositie inneemt, onverschillig het niveau van de rentabiliteit, is het zinvol de rentabiliteit die in het recente verleden werd verkregen in de liquiditeitsbeoordeling te betrekken.

De ontwikkeling van de liquiditeit is in sterke mate afhankelijk van de vraag of de ondernemer in de toekomst zijn investeringen, en daarmee het gebruik van vreemd vermogen, zal beperken tot een omvang die geen gevaren voor een illiquide ontwikkeling in zich dragen. In verband hiermede is het nuttig kennis te nemen van de gedragingen van de ondernemers met betrekking tot investering en financiering in het recente verleden.

De prijsstijging die de laatste jaren vooral ten aanzien van de grond en van woonhuizen is opgetreden, was op de solvabiliteit van gevestigde bedrijven van gunstige invloed. Dit was sterker het geval naarmate het bedrijf meer met vreemd vermogen was gefinancierd. Ook voor de liquiditeit was de prijsstijging gunstig, hoewel eveneens de vermogensbehoefte de invloed hiervan onderging. Tenslotte hebben incidentele mutaties in het eigen en vreemde vermogen tengevolge van het overlijden of uittreden van een ondernemer nadelige, tengevolge van het verkrijgen van een erfenis of schenking, voordelige consequenties voor de liquiditeit.

3. De liquiditeit op korte termijn

De liquiditeit op korte termijn beperkt zich tot de vraag in hoeverre de ondernemer in staat is de bestaande schulden en de verplichtingen die op korte termijn moeten worden nagekomen, op tijd te voldoen. Een bedrijf kan in dit opzicht als liquide worden beschouwd, indien de beschikbare liquiditeiten groter zijn dan het totaal van de op korte termijn vervallende schulden en de uitgaven die gedurende de periode tussen de balansdatum en het moment waarop zij uit de opbrengsten kunnen worden gefinancierd,

alsnog gedaan zullen moeten worden. Bedrijven die in deze zin illiquide zijn, kunnen echter als liquide worden beschouwd indien de kredietruimte het tekort kan overbruggen.

4. Het rentabiliteitsaspect van de financiering

Het rendement van het geïnvesteerde vermogen komt tot uiting in de rapporten die het L.E.I. jaarlijks over de rentabiliteit van dit tuinbouwgebied uitbrengt. Bij voldoende winstgevendheid is het gebruik van vreemd vermogen als aanvulling op het eigen vermogen aantrekkelijk, omdat het netto-rendement van het vreemde vermogen aan de ondernemer toevallt.¹⁾ Het voordeel dat een omvangrijke financiering met vreemd vermogen uit dien hoofde zou kunnen opleveren wordt echter doorkruist door de beperking die uit liquiditeitsoogpunt aan financiering met vreemd vermogen moet worden gesteld.

Het onderzoek heeft zich beperkt tot de aspecten 1, 2 en 3, met dien verstande dat de onder f en g van aspect 2 vermelde exogene factoren niet zijn onderzocht.

§ 3. De steekproef

De basisgegevens voor de steekproef zijn, evenals van het rentabiliteitsonderzoek, ontleend aan de Landbouwtelling 1963. Dit impliceert dat bedrijven die nadien zijn opgericht - zoals de nieuwe bedrijven o.m. in Rijsenhout en De Kwakel (de "Goudkust"), waarvan een aantal in belangrijke mate met vreemd geld zou zijn gefinancierd - niet in het onderzoek zijn vertegenwoordigd.

Het blijkens de Landbouwtelling 1963 geregistreerde aantal bedrijven met bloemisterij in de vier voornoemde gemeenten bedroeg 1075 t.w.:

bedrijven met een arbeidsbehoefte minder dan 1 manjaar	204
bedrijven met handel in bloemprod.(kwekers/handelaars)	67
bedrijven gemengd met andere takken van bedrijf op beroep	50
bedrijven geschikt voor deelname aan het onderzoek	754
	1075

waarvan te Aalsmeer	741 (547 "geschikt")
waarvan te Haarlemmermeer	171 (104 "geschikt")
waarvan te Uithoorn	116 (74 "geschikt")
waarvan te Amstelveen	47 (29 "geschikt")

1) Dit netto-rendement wordt mede beïnvloed door de prijs van het krediet. In verband met het verschil in rente naar de termijn van de verlening zal men uit kostenoverwegingen kunnen streven naar een vermogensoptimum, waarbij de kosten van het financieren met vreemd vermogen het laagst zijn.

De voor onderzoek in aanmerking komende bedrijven zijn met 10% in de steekproef vertegenwoordigd. Zulks met uitzondering van de, slechts 99 tellende, gespecialiseerde potplantbedrijven, waarvan de kleinere bedrijven met 20%, de - in aantal zeer geringe - grotere bedrijven met 50% in het onderzoek werden opgenomen. In het rentabiliteitsonderzoek werden op deze basis in totaal 83 - a-select gekozen - bedrijven betrokken. 1)

Voor dit financieringsonderzoek vormden de gegevens van 81 van deze bedrijven het basismateriaal. 58 van deze bedrijven representeren het daarvoor geldende universum met 10%, 13 bedrijven idem met 20% en 10 bedrijven met 50%.

Ter vergelijking met ontwikkelingen in vroegere jaren zijn ook cijfers gebruikt van bedrijven waarvan de - eveneens a-selecte - keuze was gebaseerd op de Landbouwtelling 1958 van dezelfde 4 gemeenten. Door het optreden van enige discontinuïteit moet de vergelijkbaarheid van de cijfers van de nieuwe steekproef (1963 t/m 1965) met die van de oude steekproef (1959 t/m 1962) niet te exact worden opgevat. Dit zelfde geldt voor een vergelijking van de balans per 1 januari 1966 met die van 1 januari 1955.

§ 4. De werkwijze

Voor het verkrijgen van inzicht in de financiële positie van de kwekers naar de toestand van 1 januari 1966 stonden in eerste aanleg balansen ter beschikking, die in het kader van het rentabiliteitsonderzoek door een groot aantal administratiekantoren waren verstrekt en die door deze ten behoeve van de aangifte voor de inkomstenbelasting waren samengesteld.

Voor zover deze balansen het privé-vermogen niet of niet volledig bevatten zijn de activa en de passiva hiermede aangevuld.

De activa van deze fiscale balansen zijn waar nodig geherwaardeerd tegen bedrijfswaarde waartoe de volgende werkwijze is gevolgd.

Berekening en taxatie van de waarde van de activa

Kassen en verwarmingsinstallaties zijn geactiveerd tegen de boekwaarde op basis van de nieuwwaarde per 1 januari 1966. Deze werd ontleend aan de gegevens die het L.E.I. ten behoeve van de afschrijvings- en renteberekening verzamelt. Van de overige produktiemiddelen (schuren, machines, gereedschappen, e.d.) is voor objecten met kortere levensduur uitgegaan van een vast percentage van de nieuwwaarde, nl. 60%. Voor objecten met langere levensduur is dit percentage in overleg met de kwekers aangepast aan de vermoedelijke waarde van het moment.

Voor de waardering van de grond werd uitgegaan van de verkoopwaarde als tuingrond. Dit geldt ook voor grond behorende bij de woonhuizen

1) Voor nadere bijzonderheden betreffende de bedrijfskeuze wordt verwezen naar Verslagen No. 97 (aanhangsel).

die op de bedrijven zijn gelegen, alsmede voor gronden die uit recreatief oogpunt gunstig zijn gelegen. Voor gronden behorende tot percelen buiten het bedrijf is de waarde van bouwgrond aangehouden. (Het aantal gevallen waarin dit voorkwam was zeer gering). Op basis van normen die voor de renteberekening bij het rentabiliteitsonderzoek worden gehanteerd zijn de tuinbouwgronden gewaardeerd tegen een waarde variërend van f. 20.000,- - f 40.000,- per hectare, zulks behoudens afzonderlijk gelegen seringpercelen, waarvoor f. 15.000,- en voor rietland en water, waarvoor f. 10.000,- per hectare is aangehouden.

Voor waardetaxaties van rozen, anjers, snijgroen en gerbera's is gebruik gemaakt van kostprijsgegevens van het L.E.I. Voor de waardering van potplanten en vaste planten waren geen kostprijsgegevens voorhanden. In verband hiermede is de waarde van de aanwezige planten door en in overleg met de kweker (op kostenbasis) getaxeerd. Voor trekheesters zijn prijzen die in het onderlinge verkeer tussen kwekers gelden, aangehouden.

Woonhuizen zijn op verkoopwaarde getaxeerd door een terzake bevoegd medewerker van het L.E.I.

Voorraden brandstoffen en andere materialen werden door de kwekers naar hoeveelheid en waarde getaxeerd.

Van effecten is de fiscale balanswaarde aangehouden. Dit betekent dat zij in het algemeen tegen beurswaarde (de waarderingsnorm voor de vermogensbelasting) zijn gewaardeerd.

Ook de overige posten van de activa, zoals kas en bank, vorderingen, vooruitbetaalde kosten, deelnemingen in veiling en C.T.A.V. zijn rechtstreeks aan de fiscale balans ontleend, behoudens wat de waarde van polissen van levensverzekeringen betreft. Deze is op basis van het bedrag van de betaalde premies in overleg met de ondernemer benaderd.

Taxatie van de passiva

De gegevens van de passiva zijn overgenomen van de fiscale balansen, met dien verstande dat de belastingen en premies A.O.W., A.W.W. en A.K.W. die per 1 januari 1966 of daarna over de jaren 1965, eventueel 1964 waren verschuldigd, aan de hand van de ontvangen aanslagen of door taxatie zijn vastgesteld en naar balans gebracht, terwijl de overige schulden op korte termijn, mede in verband met de geactiveerde materialen, kritisch zijn gezien.

Bijzonderheden betreffende looptijd en karakter van leningen op lange termijn werden bij monde van de ondernemers verstrekt.

§ 5. Indeling van het rapport

De uitkomsten van het onderzoek zijn neergelegd in de bijlagen 1 t/m 8, t.w.:

bijlage 1: balans per 1 januari 1966, gemiddeld per bedrijf

bijlage 2: de structuur van de gemiddelde balans

bijlage 3: de spreiding van de solvabiliteit

bijlage 4: de samenstelling van het vreemde vermogen

bijlage 5: vermogens- en kapitaalmutaties in de jaren 1959 t/m 1965
gemiddeld per bedrijf

- bijlage 6: vermogens- en kapitaalmutaties in de jaren 1963 t/m 1965
gemiddeld per jaar en per bedrijf
- bijlage 7: de spreiding van de relatie tussen mutaties eigen en vreemd
vermogen in de jaren 1963 t/m 1965
- bijlage 8: de spreiding van de relatie tussen netto-investeringen en mu-
taties eigen vermogen in de jaren 1963 t/m 1965.

In de bijlagen 1, 2, 4 en 6 zijn de bedrijven ingedeeld naar klassen van bedrijfstype, bedrijfsgrootte, ouderdom van de produktiemiddelen, rentabiliteit en solvabiliteit.

De cijfers van de bijlagen 1 t/m 4 worden geanalyseerd en gecommentarieerd in hoofdstuk II, die van de bijlagen 5 t/m 8 in hoofdstuk III. Op basis van de informatie van de hoofdstukken II en III is in hoofdstuk IV gepoogd een indruk van de liquiditeit op lange termijn en in hoofdstuk V van de liquiditeit op korte termijn te geven. Na de slotbeschouwing in hoofdstuk VI is tenslotte getracht het geheel in enkele bladzijden samen te vatten.

HOOFDSTUK II

De balans per 1 januari 1966

§ 1. Algemeen

De balans geeft een beeld van de bezittingen (activa) en van het vermogen waarmee deze bezittingen zijn gefinancierd (passiva). In bijlage 1 is de balans per 1 januari 1966 in gemiddelde cijfers per bedrijf weergegeven. Daarbij zijn de bedrijven naar verschillende gezichtspunten, t.w. bedrijfstype, bedrijfsgrootte, ouderdom van de produktiemiddelen, rentabiliteit en solvabiliteit gegroepeerd.

§ 2. De totale waarde en de samenstelling van de bezittingen

Zoals uit tabel 1 blijkt is de totale waarde van de bezittingen der (131) ondernemers van de 81 bedrijven die in het onderzoek waren betrokken, benaderd op een gemiddeld bedrag van f. 233.000,- per bedrijf. 1) Dit gemiddelde bedrijf heeft een beteelbare oppervlakte van 51 are, waarvan 33 are met glas. De arbeidsbezetting bedraagt 3,3 manjaren. Per manjaar bedragen de bezittingen derhalve f. 70.000,-, per ondernemer f. 144.000,-.

Tabel 1. Balans per 1 januari 1966 gemiddeld per bedrijf (81 bedrijven)

	in glds.	in % van het totaal
Activa		
Duurzame produktiemiddelen	191.000	82
Voorraden, vorderingen en vooruitbetaalde posten	4.200	2
Kas, bank, giro	11.700	5
Effecten	1.000	1
Leningen u/g	5.600	2
Deelnemingen	9.800	4
Overige activa	9.400	4
Totaal	232.700	100
Passiva		
Vreemd vermogen	65.200	28
Eigen vermogen	167.500	72
Totaal	232.700	100

1) Zie ook bijlage 1 en 2

De spreiding van deze gemiddelde waarde per bedrijf is vrij groot. Ten dele komt deze spreiding tot uiting in de waarde van de in bijlage 1 onderscheiden bedrijfsgroepen. Een beter inzicht in de spreiding geeft tabel 2, waarin het aantal bedrijven per waardeklasse tot uitdrukking is gebracht: (tabel 2, blz. 16).

Van verreweg de meeste bedrijven ligt de waarde van de activa tussen f. 100.000,- en f. 300.000,-. De numeriek zwakkere bedrijven met activa van f. 300.000,- en meer zijn belangrijk door het grote aandeel dat zij in de gezamenlijke waarde van de activa bezitten. Van deze gezamenlijke waarde bevindt zich 64% in rozenbedrijven en slechts 12% in potplantenbedrijven.

Uitgaande van de gemiddelde balanswaarde per bedrijf kan de totale waarde van de bezittingen voor de 750 bedrijven waarvoor dit onderzoek representatief is, worden gesteld op rond 175 miljoen gulden. Een globale taxatie van de waarde van de bezittingen in 1966 van alle bedrijven in de desbetreffende 4 gemeenten, voor zover betrekking hebbend op de bloemisterij, komt op een bedrag in de orde van grootte van 250 miljoen gulden.

Tabel 2. Spreiding van het aantal steekproefbedrijven op basis van de totale balanswaarde

Totale balanswaarde	Aandeel (%) in		Aantal steekproefbedrijven				
	totale balans- waarde	totaal aantal bedr.	totaal	rozen	potplanten kleine grote bedr. bedr.	over- rige bedr.	
< 100.000	4	11	9	3	3	-	3
100-200.000	27	42	32	14	8	-	10
200-300.000	26	25	20	10	2	3	5
300-400.000	17	11	9	6	-	2	1
> 400.000	26	11	11	5	-	5	1
Totaal	100	100	81	38	13	10	20
waarvan:							
rozenbedrijven	64	57					
kleine potplantbedrijven	6	10					
grote potplantbedrijven	6	3					
overige bedrijven	24	30					

Uit tabel 1 blijkt tevens dat 82% van de totale waarde betrekking heeft op investeringen in het bedrijf en de bedrijfswoning, 4% op deelneming in de financiering van de plaatselijke veilingen en van de coöperatieve aankoopvereniging. Van de resterende 14% bestaat de helft uit kasgelden, bank- en giro-tegoeden, voorraden, vorderingen en vooruitbetaalde posten. De andere helft wordt gevormd door beleggingen buiten het bedrijf (voornamelijk huizen, levensverzekeringen en effecten) en leningen aan derden.

De meeste van deze objecten dragen niet het karakter van "reserve-activa" ter voorziening in eventuele liquiditeitsmoeilijkheden. De voorradige liquiditeiten zijn daartoe direct beschikbaar, behoudens de gelden

die normaliter voor de financiering van de teelt zijn benodigd. Stellen wij deze laatste op 5% van de totale activawaarde, dan is slechts 3% in liquide of direct liquideerbare (effecten) vorm als reserve beschikbaar.

Hierbij is uitgegaan van de veronderstelling dat er geen achterstand bestaat in de vervanging van versleten of verouderde produktiemiddelen. Is dit wel het geval, dan bestaat er een meer latente vermogensbehoefte, voor de dekking waarvan over meer liquiditeiten zal dienen te worden beschikt naarmate de produktiemiddelen ouder zijn. In werkelijkheid blijkt, volgens de gegevens van dit onderzoek de gemiddelde bedrijfswaarde van de kassen, bakken en verwarmingsinstallaties ruim 50% van de nieuwwaarde te bedragen. Dit betekent dat er gemiddeld geen sprake is van een achterstand en dat de vervangingen - bij winstgevende exploitatie - gemiddeld uit de in de toekomst vrijkomende afschrijvingen kunnen worden gefinancierd. Van bedrijf tot bedrijf zijn er evenwel verschillen ten aanzien van de ouderdom van de produktiemiddelen: van 22% van de bedrijven was de bedrijfswaarde van kassen en verwarming lager dan 40% van de nieuwwaarde, van 33% hoger dan 60. In verband met de meer urgente vervangingsnoodzaak van de eerstgenoemde bedrijven zullen deze in het kader van de continuïteitshandhaving over meer liquiditeiten en/of op kortere termijn liquideerbare beleggingen dienen te beschikken dan de laatstgenoemde bedrijven. In hoeverre dit het geval is moge blijken uit de gemiddelde balans die voor diverse ouderdomsgroepen in bijlage 1 en 2 tot uitdrukking werd gebracht (tabel 3).

Aan bijlage 2 ontlelen wij onderstaande percentages.

Tabel 3. Activa-structuur van bedrijven met verschillende ouderdom van de produktiemiddelen

	Boekwaarde kassen en verwarming in % van de nieuwwaarde		
	< 40%	40-60%	> 60%
Aantal bedrijven in %	22	45	33
Grond	12	14	13
Slijtende produktiemiddelen:			
kassen en verwarming	20	33	44
overige	18	20	17
Bedrijfswoning	19	16	12
Deelneming veilingen e.d.	5	4	4
	74	87	90
Liquiditeiten	11	8	5
Leningen u/g	7	2	1
Overige activa	8	3	4
	100	100	100

Deze tabel toont inderdaad aan, dat oudere bedrijven over relatief meer liquiditeiten beschikken en resp. meer buiten het bedrijf hebben belegd en aan leningen hebben verstrekt dan jongere bedrijven. De vraag in hoeverre deze middelen in het kader van de continuïteit in vol-

doende mate aanwezig zijn kan zonder verdere inlichtingen over factoren die de liquiditeit beïnvloeden, niet worden beantwoord. Behalve voor de financiering van de teelt en voor vervanging van produktiemiddelen zal ook op de juiste momenten nog geld beschikbaar dienen te zijn voor financiering van moderne hulpmiddelen die het bedrijf up to date moeten houden. Bij voldoende rentabiliteit (spaarkracht) kunnen deze evenwel uit de bedrijfsexploitatie beschikbaar komen. (In gevallen waarin geen continuïteit wordt beoogd gelden andere maatstaven voor de beoordeling van de financiële positie.)

De structuur van de balans vormt een belangrijke factor die bij de beoordeling van de financiële positie niet kan worden gemist. In tabel 4 is de mate waarin de per 1 januari 1966 voorradige liquiditeiten over de bedrijven waren verdeeld, tot uitdrukking gebracht. Hieruit blijkt dat de activa-structuur van het Aalsmeerse bloemisterijbedrijf minder gunstig is uit een oogpunt van liquiditeit.

Tabel 4. Spreiding van de liquiditeiten

Balanswaarde	Klasse van liquiditeiten 1)				
	< 5%	5-10%	10-15%	< 15%	totaal
	aantal		bedrijven		in %
minder dan - f. 100.000,-	5	5	1	-	11
f. 100.000,- - f. 200.000,-	30	2	3	7	42
f. 200.000,- - f. 300.000,-	18	2	3	2	25
f. 300.000,- - f. 400.000,-	2	3	6	-	11
f. 400.000,- - en meer	5	3	3	-	11
Totaal aantal bedrijven					
in %	60	15	16	9	100

1) Liquide en vlottende middelen alsmede effecten in % van balanstotaal

Blijkens deze tabel beschikt 60% van de bedrijven over minder liquiditeiten dan hierboven als behoefte is gesteld voor de financiering van de lopende uitgaven. Afgezien van de bufferfunctie die deze liquiditeiten ter voorkoming van liquiditeitsmoeilijkheden kunnen hebben, is het geenszins noodzakelijk om voor de teeltfinanciering kasmiddelen aan te houden, indien daarvoor bij de bank over voldoende dispositieruimte kan worden beschikt. Deze kredietruimte wordt in Aalsmeer vrijwel algemeen verkregen in de vorm van de krediethypotheek, waaruit niet alleen de lopende uitgaven voor de teelt, maar ook vervangingen van duurzame objecten worden gefinancierd. De algemene toepassing van deze elastische kredietvorm is ongetwijfeld de oorzaak van de geringe voorraad liquiditeiten. Het ontbreken van een buffer aan de activa-zijde dient echter te worden gecompenseerd door de weerstand die in de vorm van kredietruimte kan worden gevonden. Onze aandacht zal dan ook nu gericht zijn op de mate waarin de activa met eigen dan wel met vreemd vermogen zijn gefinancierd.

§ 3. De samenstelling van de passiva

a. Het percentage eigen vermogen

Blijkens tabel 1 waren de bezittingen per 1 januari 1966 ten bedrage van gemiddeld f. 233.000,- per bedrijf voor f. 168.000,- met eigen vermogen en voor f. 65.000,- met vreemd vermogen gefinancierd. Het percentage eigen vermogen bedraagt derhalve 72, hetgeen op de potentiële aanwezigheid van vrij veel kredietruimte wijst. In het kader van de liquiditeits-handhaving kan dit percentage dan ook gunstig worden beoordeeld. Wel dient te worden opgemerkt dat het een - rekenkundig - gewogen gemiddelde betreft, dat is ontstaan door de totale waarde van het eigen vermogen van alle 81 bedrijven te betrekken op de totale balanswaarde van deze bedrijven. Het is dan ook juister het gemiddelde percentage eigen vermogen eveneens voor te stellen door een ongewogen verhoudingsgetal, waarbij grote en kleine bedrijven in even sterke mate zijn meegeteld. Dit ongewogen gemiddelde bedraagt 71%, hetgeen er op wijst dat er tussen de bedrijfsgrootte en de mate waarin de bedrijven met eigen vermogen zijn gefinancierd weinig of geen verband bestaat. De spreiding van dit "solvabiliteitspercentage" is groot. Zij komt tot uitdrukking in bijlage 3, waarin de solvabiliteit van de onderscheiden 81 bedrijven in een kolomdiagram is voorgesteld. Het percentage eigen vermogen liep blijkens dit diagram uiteen van 15 (één bedrijf) tot 100 (12 bedrijven).

Uit bijlage 2 blijkt dat de potplantenbedrijven in sterkere mate (81%) dan b.v. rozenbedrijven (71%) met eigen vermogen zijn gefinancierd, terwijl "nieuwe" bedrijven in mindere mate met eigen vermogen zijn gefinancierd (59%) dan "oudere" bedrijven (79%). Bedrijven met weinig investeringsactiviteiten in de jaren 1963 t/m 1965 geven in overeenstemming daarmee (blijkens niet gerapporteerde cijfers) een hoog percentage eigen vermogen (82), bedrijven met veel investeringen een laag percentage (64) te zien. Tenslotte bleek nog dat firma's relatief sterker met eigen vermogen zijn gefinancierd dan eenmanszaken, behoudens wat betreft eenmanszaken zonder opvolger. De cijfers van deze laatste categorie (relatief veel "reserves", lage waarde van de produktiemiddelen) wijzen meer in de richting van een verbreking dan van een handhaving van de continuïteit.

b. De samenstelling van het vreemde vermogen

Een onderscheiding naar eigen vermogen en vreemd vermogen is zinvol omdat het eigen vermogen voor de financiering van de bezittingen gedurende de periode van het tuinder zijn veelal permanent ter beschikking staat, het vreemde vermogen daarentegen normaliter aan aflossing is gebonden. Naarmate de onzekerheid ten aanzien van de mogelijkheid van schuldvernieuwing c.q. van het vermogen om tijdig de verschuldigde rente en aflossing te voldoen groter is, is de continuïteit van het bedrijf meer in gevaar. Dit gevaar is minder groot naarmate over meer reserves wordt beschikt, de vermogensbehoefte in de toekomst geringer en de besparingen groter zijn. De mate waarin op voor de continuïteit veilige wijze met vreemd vermogen kan worden gefinancierd is dan ook sterk van deze factoren afhankelijk en van bedrijf tot bedrijf verschillend.

Er zijn ook voordelen aan het gebruik van vreemd vermogen verbonden. Bij goede winstgevendheid wordt de rentabiliteit van het eigen vermogen hoger doordat het netto-rendement van het vreemde vermogen aan het bedrijf ten goede komt. In perioden van inflatie is er bovendien het voordeel dat de aflossingen nominaal (niet waardevast) worden terugbetaald. De totale waardeestijging van de activa komen derhalve volledig aan het eigen vermogen ten goede.

Zonder deze voordelen te miskennen, prevaleert bij dit onderzoek nochtans de liquiditeitsbewaking. Het belang van dit aspect is wel op zeer duidelijke wijze gebleken bij de tuinbouwbedrijven van het Zuidhollands Glasdistrict. Deze bedrijven waren per 1 januari 1959 - blijkens een onderzoek van het L.E.I. - gemiddeld met een zelfde percentage vreemd vermogen (28%) gefinancierd als thans voor de Aalsmeerse bloemisterij werd becijferd. Door een toenemend gebruik van vreemd vermogen, gevolgd door een sterke rentabiliteitsdaling zijn thans echter vele bedrijven in liquiditeitsmoeilijkheden gekomen.

Tot het inzicht in de liquiditeit van de bedrijven draagt de structuur van het schuldenpakket ongetwijfeld bij. Deze is in tabel 5 tot uitdrukking gebracht.

Tabel 5. Samenstelling van het vreemde vermogen per 1 januari 1966

	in glds.	in % van totaal
Kort krediet:		
leverancierskrediet	7.200	11%
v.banken en veilingen	1.000	2%
privé-belastingen	<u>4.700</u>	<u>7%</u>
	12.900	20%
Middellang krediet:		
krediethypotheken boerenl.bank	16.600	25%
Lang krediet:		
leningen v.familie	9.000	14%
leningen particulieren	1.800	3%
leningen boerenl.bank	23.600	36%
leningen v. kredietinst.	<u>1.300</u>	<u>2%</u>
	<u>35.700</u>	<u>55%</u>
Totaal vreemd vermogen	65.200	100%
(Vreemd vermogen in % tot.verm.)	(28%)	

Leningen en voorschotten op lange termijn vormen 55% van de totale schuld. Hiervan wordt 2/3 door de boerenleenbanken en Raiffeisenbanken en ongeveer 1/3 door familie en particulieren verstrekt. Op middellange termijn wordt door de boerenleen- en Raiffeisenbanken krediethypotheken verstrekt waarvan de opgenomen bedragen per 1 januari 1966 25% van de totale schuld uitmaakte.

De overige schulden betreffen verplichtingen op korte termijn terzake van leveranties en diensten door derden (11%), korte kredieten van banken en veilingen (2%) en belastingen, premies A.O.W., A.W.W. en A.K.W. betrekking hebbende op hetgeen over 1965, eventueel ook 1964, in 1966 of

later was verschuldigd (7%).

In paragraaf 4 zal op bijzonderheden betreffende leningen, resp. u/g en o/g, worden ingegaan.

§ 4. Leningen

a. Uitgegeven leningen

Het aantal bedrijven met leningen aan derden bedroeg 32%. De bedragen van deze leningen liepen van bedrijf tot bedrijf sterk uiteen, zoals uit onderstaande cijfers blijkt.

Bedrag van de lening	Aantal bedrijven in %
minder dan - f. 1.000,-	12
f. 1.000,- - f. 10.000,-	8
f. 10.000,- - f. 25.000,-	4
f. 25.000,- - f. 100.000,-	6
f. 100.000,- - of meer	2
	32
Bedrijven zonder leningen u/g	68
	100

Van het totale bedrag is verreweg het grootste deel verstrekt aan zoons en schoonzons, meestal in verband met de opzet van een nieuw bedrijf of uitbreiding van een bestaand bedrijf.

De aflossing van deze leningen, waarvan de meeste dateren uit de periode 1960 t/m 1965, is meestal vrij. Enkele grote leningen kunnen zelfs, in verband met de vermogensbehoefte van de zoons voor verdere uitbreiding van het bedrijf, als onaflosbaar worden beschouwd. De rentevergoeding bedraagt 4 à 5%, in een enkel geval 0%.

b. Opgenomen leningen

1. Van kredietinstellingen

Zoals uit tabel 5 1) blijkt, zijn kredieten met middellange en lange looptijd voor het grootste deel verstrekt door boerenleenbanken. Dit geldt zowel de krediethypotheek als de vaste voorschotten.

a. Krediethypotheek

Krediethypotheeken zijn kredieten die - tegen zakelijke zekerheid - worden verstrekt tot een maximumbedrag, waarover naar behoefte kan worden beschikt. De betekenis van deze kredietvorm ligt dan ook vooral in het beschikbaarheidsnut, waardoor een soepele aanpassing aan opgekomen kredietbehoeften wordt verkregen en zo mogelijk snel kan worden afgelost. In opzet wil deze kredietvorm voorzien in de meer fluctuerende

1) Zie ook bijlage 4

vermogensbehoeften. In werkelijkheid worden ook objecten van lange levensduur, zoals grond, huizen en kassen en zelfs de aankoop van gehele bedrijven met deze kredietvorm gefinancierd.

Van de ruim 70% van de bedrijven die op basis van krediethypotheek over dispositieruimte beschikken had ca. 85% een debetsaldo ten bedrage van ongeveer f. 27.000,- gemiddeld per bedrijf. De totale beschikkingsmacht voor de eerdergenoemde 70% beliep een bedrag van gemiddeld f. 32.000,- per bedrijf.

De omvang van de kredietverstrekking in deze vorm is sterk afhankelijk van de rentabiliteit van het bedrijf. Het snelle aflossingstempo (in de meeste gevallen 10% per jaar) vergt een goede besparingsmogelijkheid. Bij zeer rendabele bedrijven treft men in enkele gevallen zelfs krediet-hypotheek aan van meer dan f. 100.000,-; bij weinig rendabele of onrendabele bedrijven zijn deze bedragen veelal gering of nihil.

b. Vaste voorschotten

De kern van de langlopende vermogensbehoeften wordt overigens gefinancierd door het voorschot met vaste aflossingsverplichtingen.

De looptijd bedraagt in het algemeen 20 jaar, behoudens ten aanzien van voorschotten die onder garantie van het Borgstellingsfonds zijn verstrekt (looptijd + 14 jaar).

Blijkens tabel 5 bedroeg de schuld aan de boerenleenbanken gemiddeld f. 23.600,- per bedrijf, d.i. voor de 52% van de bedrijven die leningen van boerenleenbanken hadden verkregen een bedrag van f. 45.000,- gemiddeld per bedrijf.

De kredieten worden voor de helft verstrekt door de Coöperatieve Tuinbouwbank te Aalsmeer. De gezamenlijke kredieten van de filialen van resp. de Centrale Boerenleenbank en de Raiffeisenbank in de aangrenzende gemeenten aan bloemisterijbedrijven nemen toe. Het aandeel van deze "overige" boerenleenbanken in de kredietverstrekking door agrarische kredietbanken aan de bedrijven van de steekproef was als volgt.

	Bedrag in %	Aantal bedrijven in %
Krediethypotheek	29	38
Vaste voorschotten	61	51
Te zamen	49	41

Het accent van de kredietverstrekking ligt derhalve bij de Tuinbouwbank op de krediethypotheek, bij de "overige" banken op de vaste voorschotten.

Het financieringsbeleid van de Centrale Tuinbouwbank blijkt daarbij voorzichtiger te zijn dan dat van de "overige" banken, getuige de verdeling van de bedragen welke per 1 januari 1966 bij de steekproefbedrijven uitstonden over de hierna vermelde rentabiliteitsklassen:

Rentabiliteitsklasse	Opbrengst in % van de kosten 1)	Aandeel totale kredietverstrekking in %	
		C.T.B.	"Overige" boerenleenbanken
Onrendabel	< 100	43 (45)	57 (55)
Rendabel	100-120	44 (51)	56 (49)
Rendabel	> 120	59 (74)	41 (26)

1) 1963 t/m 1965

Tussen haakjes: aantal bedrijven in %

Van de bedrijven die het krediet van de C.T.B. betrekken is het eigen vermogen ten opzichte van het totale vermogen gemiddeld hoger dan dat van de bedrijven die bij de "overige"banken zijn aangesloten.

	Percentage eigen vermogen (ongewogen gemiddelde)	Boekwaarde kas- sen en verw. in % v.d.nieuwwaarde (ongew.gemidd.)
Bedrijven met kredieten van de C.T.B.	78	51
Bedrijven met kredieten van de "overige" boeren- leenbanken	60	53

Ook hieruit kan men opmaken dat door de C.T.B. strengere eisen met betrekking tot de kredietverlening worden gesteld dan door de "overige" boerenleenbanken.

2. Van familie en particulieren

In het krediet met middellange en lange looptijd hadden familieleden een aandeel van 18%, particulieren van 2%.

In totaal had 38% van de bedrijven een lening van familieleden verkregen tot een bedrag van gemiddeld f. 23.000,- en 11% een lening van particulieren tot een gemiddeld bedrag van f. 20.000,- per bedrijf. In werkelijkheid was $\frac{3}{4}$ deel van het totale bedrag van de familieleningen verkregen door 9% van de bedrijven, eveneens $\frac{3}{4}$ gedeelte van de leningen van particulieren door 2% van de bedrijven. De meeste leningen hadden dan ook betrekking op kleine bedragen. Leningen van grote bedragen werden verkregen door bedrijven met een gunstige rentabiliteit.

Van de schuldrest van de familieleningen per 1 januari 1966 had 75% betrekking op leningen die in het tijdvak 1961 t/m 1965 zijn gesloten; 15% dateert van 1956/1960, 10% van voor die tijd.

Zoals uit de hierna volgende cijfers blijkt zijn de aflossingen over het algemeen zeer soepel geregeld.

	Bedrag familieleningen (in %) (schuldrest per 1 januari 1966)
Leningen met jaarlijkse aflossing	15
Leningen met aflossing "wanneer het schikt"	37
Leningen zonder aflossingsregeling	48
	100

Van ca. 30% van de totale schuldrest kan worden aangenomen dat de schuld niet behoeft te worden terugbetaald. Deze draagt derhalve het karakter van eigen vermogen.

In nagenoeg alle gevallen is het krediet zonder zekerheidsstelling verschaft. Meestal is een schuldbekentenis opgemaakt, in enkele gevallen ten overstaan van een notaris.

De aanleiding tot de leningen betrof in belangrijke mate aankoop van land, de opzet van een nieuw of de overname van een bestaand bedrijf (75% van het totale kredietbedrag), in mindere mate overlijden of uittreden uit de firma van een ondernemer (22% idem).

De rentevergoeding bedroeg in de meeste gevallen 4 à 6%, in enkele gevallen 0%.

§ 5. Vergelijking van de vermogenspositie per 1 januari 1966 met die per 1 januari 1955

Een summier onderzoek naar de financiële positie van 71 representatief gekozen Aalsmeerse kwekersbedrijven per 1 januari 1955 dat een aantal jaren geleden werd ingesteld stelt ons in staat van de ontwikkeling van de vermogenspositie in 11 jaar tijds globaal een indruk te verkrijgen.

Tabel 6 geeft beide balansen voor het gemiddelde bedrijf in procenten van de totale balanswaarde weer. (Zie tabel 6, blz. 25)

De totale waarde van de bezittingen is, zowel tengevolge van uitbreiding als door prijsstijgingen, in 11 jaar tijds verdrievoudigd. Het vreemde vermogen dat voor de financiering hiervan was aangetrokken nam toe van f. 14.000,- tot f. 65.000,- gemiddeld per bedrijf ofwel van 18% tot 28% van de balanswaarde. Deze stijging van het gebruik van vreemd vermogen ging gepaard met een vermindering van de voorraad liquiditeiten. De conclusie is dan ook, dat de liquiditeit zich in deze periode in ongunstige richting heeft ontwikkeld.

Opmerkelijk is de wijziging in de structuur van het vreemde vermogen: vaste voorschotten van de boerenleenbanken zijn een belangrijke plaats in de kredietstructuur gaan innemen. Te zamen met de krediethypothek verschaften de boerenleenbanken thans 60% van het vreemde vermogen tegen 30% in 1955. Ook het leverancierskrediet is toegenomen, in tegenstelling tot de kredieten van overige kredietinstellingen en van particulieren. Deze laatsten nemen vrijwel niet meer aan de kredietverstrekking deel.

Tabel 6. Vermogenspositie in 1955 en 1966
(Activa en passiva gemiddeld per bedrijf in % van de balans-
waarde)

	Balans per 1 januari 1955	Balans per 1 januari 1966
Activa		
Grond	10	13
Overige duurz.prod.midd. en woningen	70	71
Vlottende en liquide middelen	12	7
Deeln., leningen en bel. buiten bedrijf	8	9
	<u>100</u>	<u>100</u>
Totale balanswaarde	f. 79.000,-	f. 233.000,-
Passiva		
Vreemd vermogen:		
Kort krediet	2	5
Krediethyp.boerenleenbanken	5	7
Vaste voorschotten boerenleenbanken	1	10
Leningen overige kredietinstell.	4	1
Leningen van familie	3	4
Leningen van particulieren	<u>3</u>	<u>1</u>
Totaal vreemd vermogen	18	28
Eigen vermogen	<u>82</u>	<u>72</u>
	<u>100</u>	<u>100</u>

§ 6. De vermogenspositie van Aalsmeer per 1 januari 1966 in vergelijking met die van Het Westland en De Kring

Op grond van een onderzoek dat door het L.E.I. naar de financiële positie van de tuinbouwbedrijven in het Zuidhollands Glasdistrict per dezelfde datum werd ingesteld, kan tussen Aalsmeer enerzijds en Het Westland en De Kring anderzijds een vergelijking worden getrokken (tabel 7, blz.26).

Bij vergelijking van de activa blijkt, dat deze in alle gebieden een vast (weinig liquide) karakter draagt. De voorraad liquiditeiten is evenwel in de beide groenteteeltgebieden groter. Dit verschijnsel zal ten dele kunnen worden verklaard door de langere omlooptijd van het vlottende vermogen en het geringere gebruik van krediethypotheek.

In vergelijking met de andere gebieden vormen de bedrijfswoningen van Aalsmeer een groter bestanddeel van de activa, vooral in vergelijking met De Kring. Deze meerdere vermogensbehoefte voor niet-productieve doeleinden vormt een nadelige factor voor de financiële positie. Weliswaar geven woonhuizen goede zekerheid voor krediet met lange looptijd, maar een deel van het eigen vermogen wordt door deze financiering aan productieve aanwending onttrokken. Vooral bij kleine bedrijven vormt dit een nadeel, mede door de aflossings- en rentelasten die jaarlijks door het bedrijf moeten worden opgebracht. De oorzaak van de geconstateerde

verschillen is vooral gelegen in het feit dat de woningen in Aalsmeer vrijwel alle eigendom van de ondernemers zijn, terwijl in de andere gebieden, vooral in De Kring, vrij veel woningen worden gehuurd. Dit laatste is meer het geval naarmate de bedrijven dichterbij de stad zijn gelegen.

Het aandeel van kassen en verwarmingsinstallaties e.d. in de totale waarde van de bezittingen is in Aalsmeer lager dan in de andere gebieden. Dit moet o.m. worden toegeschreven aan de gemiddeld vrij nieuwe bedrijfsuitrusting in het Zuidhollands Glasdistrict, in het bijzonder van De Kring. Dit in aanmerking nemende valt de voorraad liquiditeiten wel zeer ten voordele van dit laatste gebied uit.

Tabel 7. Vermogenspositie per 1 januari 1966 in Aalsmeer, Het Westland en De Kring
(activa en passiva in % van de balanswaarde)

	Aalsmeer	Het Westland	De Kring
Activa			
Grond	13	15	11
Duurzame dode produktie- middelen	44	50	58
Bedrijfswoningen	15	12	8
Vaste plantopstand	10	2	-
Vlottende en liquide middelen			
en effecten	8	11	13
Deelnemingen veilingen e.d.	4	1	2
Overige niet-liquide voorde- ringen en beleggingen	6	9	8
	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>
Totale balanswaarde	f. 233.000,-	f. 219.000,-	f. 230.000,-
Passiva			
Vreemd vermogen:			
Kort krediet	5	4	5
Krediethyp.boerenleenb.	7	4	4
Vaste voorschotten boerenl.b.	10	23	22
Leningen ov.kredietinst.	1	2	1
Leningen van familie	4	6	6
Leningen van particulieren	1	1	1
	<u>28</u>	<u>40</u>	<u>39</u>
Totaal vreemd vermogen	28	40	39
Eigen vermogen	72	60	61
	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>

De vaste plantopstand maakt in het Aalsmeerse bedrijf een vrij belangrijk gedeelte (10%) van de balanswaarde uit. In de andere gebieden, in het bijzonder De Kring, is deze balanspost niet van betekenis. Aangezien op de levende inventaris in het algemeen geen krediet wordt verstrekt is Aalsmeer met betrekking tot de voorziening in de vermogensbehoefte ten opzichte van de beide andere gebieden in het nadeel.

Ook de verplichte deelneming in de veilingen leggen Aalsmeer zwaardere financieringslasten op dan het Westland en De Kring.

Uit de passiva blijkt dat Aalsmeer met minder vreemd vermogen is gefinancierd dan de beide andere gebieden. Het verschil betreft in hoofdzaak de financiering met vaste voorschotten door de boerenleenbanken.

HOOFDSTUK III

Financiële mutaties in de jaren 1959 t/m 1965

§ 1. Algemeen

De - in hoofdstuk II beschreven - vermogenspositie per 1 januari 1966 is in sterke mate beïnvloed door de wijzigingen die zich voordien in het kapitaal en in het vermogen hebben voorgedaan. Onder invloed van reële en inflatoire prijswijzigingen, in het bijzonder van grond en van woonhuizen, in de afgelopen jaren is de - in guldens gemeten - waarde van resp. de activa en het eigen vermogen, belangrijk toegenomen. Anderzijds hebben zich mutaties voorgedaan die de financiële positie verslechterden, zoals de aan de persoonlijke ondernemingsvorm inhaerente afvloeiing van eigen vermogen bij overlijden of uittreding uit de firma van ondernemers.

Last but not least zijn er de ontvangsten die in het kader van de bedrijfsuitoefening werden verkregen en de betalingen welke in dat verband werden gedaan.

Uit het beschikbare, voor fiscale aangifte samengestelde, cijfermateriaal was het mogelijk van de laatstgenoemde mutaties een indruk te geven.

In bijlage 5 zijn zij over de periode 1959 t/m 1965 per jaar, resp. gemiddeld over 4 jaar (oude steekproef) en 3 jaar (nieuwe steekproef) in een gemiddelde van alle deelnemende bedrijven tot uitdrukking gebracht.

In bijlage 6 zijn de gemiddelde cijfers over 1953 t/m 1965 ook voor de 5 sub-groepen die in de bijlagen 1 en 2 werden onderscheiden, berekend.

Aangezien de in deze bijlagen gegeven cijfers de mutaties niet volledig weergeven, kon het effect hiervan op de ontwikkeling van de solvabiliteit niet ten volle worden onderkend. Dit neemt niet weg dat van de ontwikkeling van het eigen en het vreemde vermogen, voor zover deze op de bedoelde mutaties betrekking hadden, alsook van de vermogensverkrijging, de spaarkracht, de omvang van de investeringen en in het algemeen van het financieringsgedrag van de ondernemers, een goede indruk kon worden verkregen.

§ 2. Vermogens- en kapitaalmutaties in de jaren 1959 t/m 1965

Zoals in bijlage 5 tot uiting komt werd voor de Aalsmeerse kwekers-bedrijven over deze periode een gunstige rentabiliteit becijferd. Deze leidde tot een gezinsinkomen van f. 30.000,- per jaar over de periode 1959 t/m 1962, en van f. 36.000,- per jaar over de drie daaropvolgende jaren. Wel dient in aanmerking te worden genomen, dat het aantal ondernemers gemiddeld 1,7 à 1,6 per bedrijf bedroeg, zodat per ondernemer een inkomen van resp. f. 17.500,- en f. 22.500,- werd verkregen.

Hiervan werd resp. f. 11.500,- en f. 15.500,- voor consumptieve doeleinden, inclusief belasting, aangewend en derhalve resp. f. 6.000,- en f. 7.000,- bespaard. Met inachtneming van incidentele uitgaven en ontvangsten door schenking, erfenissen e.d. ontstaan, werden de mutaties van het eigen vermogen, voor zover deze voornamelijk uit de bedrijfs-exploitatie voortvloeiden, becijferd op resp. f. 11.300,- en f. 10.400,- per bedrijf en per jaar.

Het vreemde vermogen nam eveneens toe, zij het - althans in de eerste periode - in zeer bescheiden mate, t.w. met resp. f. 1.800,- en f. 6.100,- per bedrijf per jaar. Uit solvabiliteitsoogpunt derhalve een gunstige ontwikkeling, althans in de periode 1959 t/m 1962, doch met een duidelijke tendentie van een toenemend gebruik van vreemd vermogen.

Behalve uit mutaties van eigen en vreemd vermogen kwamen in belangrijke mate middelen uit vrijgekomen afschrijvingen van duurzame produktiemiddelen ter beschikking. Deze afschrijvingen bedroegen gemiddeld over het tijdvak 1959 t/m 1962 f. 7.000,-, over de periode 1963 t/m 1965 f. 11.900,- per jaar. In totaal kwam derhalve over deze perioden resp. f. 20.100,- en f. 28.400,- per jaar aan middelen beschikbaar. Hiervan werd resp. f. 16.100,- en f. 23.100,- voor investeringen in dode duurzame produktiemiddelen en in de plantopstand, resp. f. 2.000,- en f. 4.000,- voor belegging buiten het bedrijf (inclusief bedrijfswoning) aangewend. Resp. f. 2.000,- en f. 1.300,- werd aan de liquide en vlottende middelen toegevoegd.

Deze vermeerdering van liquiditeiten houdt ongetwijfeld mede verband met de meerdere behoefte aan deze middelen als gevolg van de uitbreiding die heeft plaatsgehad. Wanneer de netto-investeringen een aanwijzing hiervoor vormen, dan hebben uitbreidings- en diepteinvesteringen in de eerste periode tot een bedrag van f. 9.000,-, in de tweede periode van f. 11.000,- per jaar plaatsgehad.

In verband met de jaarlijkse groei van de bedrijven zijn de afschrijvingen hoger dan het bedrag dat voor vervanging van versleten delen van het eertijds van geringer omvang zijnde produktie-apparaat wordt uitgegeven. Het bedrag van de uitbreidings- en diepteinvesteringen is derhalve hoger dan het bedrag van de netto-investeringen. Bij onderzoeken over het tijdvak 1959 t/m 1962 bleek dat de bruto-investeringen voor 65% uit uitbreidings- en diepteinvesteringen bestonden. Indien dit percentage ook voor de tweede periode kan worden aangehouden dan kunnen de uitbreidings- en diepteinvesteringen voor de beide periode worden becijferd op resp. f. 10.500,- en f. 15.000,-.

Inclusief complementaire behoeften aan liquiditeiten van stel 10% komen deze bedragen op ongeveer f. 11.600,- en f. 16.500,-.

Voor deze vermogensbehoefte kwam uit toeneming van het eigen vermogen resp. f. 11.300,- en f. 10.400,- beschikbaar, hetgeen betekent dat de uitbreiding in de eerste periode voor 97%, in de tweede periode voor 63% ¹⁾ met eigen vermogen werd gefinancierd.

1) Indien de gedurende de tweede periode gebouwde woningen eveneens tot de vermogensbehoefte van het bedrijf worden gerekend bedraagt dit percentage 54.

De mate waarin de in bijlage 5 vermelde mutaties van het eigen vermogen deel uitmaakte van de totale vermogensmutaties geeft een indruk van de "solvabiliteit" van deze laatste. In de eerste periode bedroegen de mutaties van het eigen vermogen 86%, in de tweede periode 59% van de totale mutaties. Voor de financiering van de kapitaalmutaties is derhalve door de groep die in de tweede periode werd onderzocht aanmerkelijk meer van vreemd vermogen gebruik gemaakt dan door de bedrijven die in de eerste periode bij het onderzoek waren betrokken. Toenemende investeringen bij weliswaar (nominaal) gestegen inkomens zijn o.m. de oorzaak van deze ontwikkeling.

De ontwikkeling van de solvabiliteit in de eerste periode was ongetwijfeld gunstig. Zij leidde tot een solvabiliteit van 82% per 1 januari 1963. In de tweede periode is deze ontwikkeling ongunstig geweest. Zoals bekend werd de solvabiliteit per 1 januari 1966 op 72% becijferd. Nadere inlichtingen over financiële mutaties met betrekking tot de tweede periode zijn gegeven in bijlage 6, en wel in gemiddelde cijfers per bedrijf en per jaar voor groeperingen naar vijf gezichtspunten.

Bij de onderscheiding naar bedrijfstype blijkt dat de investeringen het omvangrijkst waren in de rozensector en dat deze in een gunstige verhouding van eigen en vreemd vermogen zijn gefinancierd. Ook in de "overige" bedrijven waren de investeringen belangrijk. De financiering van deze - weinig rendabele - bedrijven had echter in belangrijke mate met vreemd vermogen plaats.

In de potplantensector waren de investeringen uiterst gering. Naar bedrijfsgrootte gemeten werd meer geïnvesteerd naarmate de bedrijven groter en werd relatief met meer vreemd vermogen gefinancierd naarmate zij kleiner zijn. Investeringsbedragen hadden in hoofdzaak plaats in bedrijven waarvan de bedrijfsuitrusting (mede daardoor) min of meer nieuw is en waarvan het netto-overschot positief was.

De zeer rendabele bedrijven (die verreweg het grootste deel van de investeringen voor hun rekening namen), trokken daarbij vrij veel vreemd vermogen aan, waarvan het bedrag echter in een voor de solvabiliteit gunstige verhouding stond ten opzichte van de toeneming van het eigen vermogen. Bedrijven met matige rentabiliteit daarentegen gaven in dit opzicht een ongunstige ontwikkeling te zien.

Tenslotte blijkt dat de investeringsbedragen het hoogst waren in bedrijven met een gering percentage eigen vermogen en dat deze in een zeer onevenwichtige verhouding met vreemd vermogen zijn gefinancierd. Zulks in tegenstelling tot de bedrijven met een resp. matig gunstige of ongunstige solvabiliteit, waarvan de gunstige groep bij vrij omvangrijke investeringen per saldo op bestaande leningen afloste.

§ 3. Het financieringsgedrag van de kwekers

Uit bijlage 1 blijkt duidelijk de belangrijke invloed van de rentabiliteit op de ontwikkeling van omvang en solvabiliteit van de bedrijven. Deze rentabiliteit komt grotendeels uit de rozenteelt, waarvan de belangrijke tot uiting komt in het aandeel van de rozenbedrijven in het totale

netto-overschot van de 81 onderzochte bedrijven (80%). Door het gebruik de hieruit ontstane besparingen vrijwel geheel voor investering in eigen bedrijf aan te wenden, ontwikkelen de meest rendabele van deze bedrijven zich relatief sneller naar grotere eenheden met behoud van een gunstige solvabiliteit. Anderzijds blijven bedrijven tengevolge van ongunstige rentabiliteit in ontwikkeling achter, waarbij de gemiddeld gunstige solvabiliteit kan worden behouden door het op laag peil houden van de huishoudelijke uitgaven.

Ook zijn er bedrijven met matige of zelfs gunstige rentabiliteit waarvan de ondernemers door ouderdom en gebrek aan een opvolger investeringen tot een minimum beperken en zodoende de solvabiliteit naar het maximum brengen.

Weer andere, merendeels matig renderende, bedrijven met weinig besparingen riskeren min of meer hun financiële positie door hun bedrijven met gebruik van veel vreemd vermogen uit te breiden of te verbeteren.

Al deze verschillen in gedraging ten opzichte van investering en financiering vloeien voort uit de persoonlijke en financiële omstandigheden waarin men verkeert, uit de instelling ten opzichte van het gebruik van vreemd vermogen en van de inkomensvorming, winstperspectieven, enz.

In het kader van deze statistiek is het niet mogelijk dit financieringsgedrag van bedrijf tot bedrijf te analyseren. Een maximale poging om met behulp van gemiddelde cijfers voor groepen van bedrijven een indruk van het financieringsgedrag te verkrijgen komt tot uiting in tabel 8, waarin de bedrijven zijn ingedeeld in drie groepen van bedrijven van verschillende investeringsactiviteit in de jaren 1963 t/m 1965, nadat zij eerst in twee groepen van de helft min of meer gunstige en de helft min of meer ongunstige "solvabiliteit" waren onderscheiden.

Als maatstaf voor deze laatste onderscheiding is genomen het eigen vermogen per 1 januari 1966, uitgedrukt in % van de gemiddelde vermogensbehoefte. 1)

Verschillen tussen beide hoofdgroeperingen zijn, behalve wat het percentage eigen vermogen betreft, duidelijk zichtbaar ten aanzien van de bedrijfsgrootte, de rentabiliteit en de voorraad liquiditeiten en beleggingen. Van de bedrijven met weinig investeringen kan worden geconstateerd dat de desbetreffende ondernemers bij een rentabiliteit van 93 nog tot een besparing kwamen, die, met de afschrijvingen te zamen, grotendeels werden "gereserveerd" en slechts ten dele in duurzame produktiemiddelen werden aangewend.

Kan men hier spreken van onvermogen om te investeren, in de gunstige solvabiliteitsgroep, waar mogelijkheden hiertoe ruim voorhanden zijn, was het blijkbaar de wil van deze, gemiddeld 59 jaar oude, ondernemers om de investeringen tot geringe proporties te beperken en op het vreemde vermogen per saldo af te lossen.

Beide groepen hebben hun solvabiliteit versterkt, wellicht ten koste van de noodzakelijke aanpassing van hun bedrijfsuitrusting aan de technische vooruitgang.

1) Voor toelichting van dit begrip zie par. 1 van hoofdstuk IV

In de middengroepen zijn de ter beschikking gekomen gelden vrijwel ten volle voor investeringen aangewend.

Tabel 8. Financieringsgedrag en investeringsactiviteit

	Minder gunstige "solvabiliteit"			Gunstige "solvabiliteit"		
	bruto-investeringen '63 t/m '65 in % v.d. kosten			bruto-investeringen '63 t/m '65 in % v.d. kosten		
	< 20	20-40	> 40	< 20	20-40	> 40
Aantal bedrijven in %	15	16	21	13	15	20
Aant.ondern.gem.p.bedr.	1,5	1,9	1,1	2,1	1,4	2,0
Kost.1965 in f.1000,- per bedrijf	46	58	60	77	72	70
Opbr.'63 t/m '65 per f. 100,- kosten	93	105	117	111	129	137
Eigen vermogen 1-1-'66 in % balanswaarde	66	67	47	90	83	80
Boekwaarde kassen en verw.in % nieuwwaarde	32	49	62	49	45	61
Leeftijd(oudste)ondern.	49	53	42	59	54	48
Fin.mut.'63t/m'65(gem. p.j.in f.1000,- gem.per bedrijf)						
Mutatie eigen vermogen	2,3	2,9	8,4	5,9	13,6	25,7
Mutatie vreemd verm.	-0,5	7,0	21,1	-1,9	-1,2	5,5
Vrijgekomen afschr.	6,0	9,7	13,7	11,0	14,4	14,9
Totaal verkr.middelen	7,8	19,6	43,2	15,0	26,8	46,1
Hierv.in duurz. prod. midd. geïnvesteerd	3,9	15,6	37,2	6,1	22,3	41,2
Activa per 1-1-'68x1000						
Vaste bedr.activa, incl. bedr.woning	107	169	217	173	207	245
Vlott.en liq.midd.+eff.	6	6	7	48	19	22
Deeln.,len.en belegg.	8	11	15	41	53	26
Totaal	121	186	239	262	279	293

De "zwak solvabele" bedrijven hebben daartoe wegens te geringe spaarkracht vreemd vermogen moeten aantrekken; van de "sterke" groep was de besparing zo groot, dat zelfs nog kon worden afgelost. Voor de eerstgenoemde bedrijven was de ontwikkeling van de solvabiliteit in de jaren 1963 t/m 1965 dan ook veel minder gunstig dan die van de laatstgenoemde bedrijven.

De bedrijven, tenslotte, die belangrijk investeerden (gemiddeld circa f. 120.000,- per bedrijf in drie jaar tijds) hebben deze investeringen enerzijds in ruime mate met vreemd vermogen gefinancierd. Deze bedrijven worden geleid door gemiddeld jongere ondernemers, die bij vrij gunstige rentabiliteit bevredigend wisten te sparen, maar die aan het totale bedrag van besparing en afschrijving niet voldoende hadden om vervanging en uitbreiding te financieren. Anderzijds werd bij grote winstgevendheid zoveel bespaard, dat de investeringen vrijwel geheel uit eigen middelen konden worden betaald: een ideale omstandigheid waarbij modernisering en uitbreiding geen aantasting veroorzaakt van de liquiditeit op lange termijn, een grote tegenstelling tevens met de "zwakke" solvabiliteitsgroep, die voor het bereiken van het gestelde doel liquiditeitsrisico's moest aanvaarden.

§ 4. De spreiding van de financiële mutaties

a. Verband tussen mutaties in eigen en vreemd vermogen

In bijlage 7 zijn de mutaties die zich bij elk van de 81 onderzochte bedrijven in de jaren 1963 t/m 1965 met betrekking tot het vreemde vermogen hebben voorgedaan, in relatie gebracht met de mutaties in het eigen vermogen in genoemd tijdvak, uiteraard voorzover deze door ons konden worden waargenomen.

Deze mutaties hetzij zij vreemd dan wel eigen vermogen betreffen bleven voor bijna de helft van de bedrijven beperkt tot maximaal f. 10.000,- per jaar, voor 2/3 tot maximaal f. 20.000,- per jaar.

Van de overige bedrijven bleek een grote spreiding in dit opzicht te bestaan met als uitersten f. 80.000,- voor mutaties in het eigen, f. 50.000,- in het vreemd vermogen.

De plaats waar de bedrijven in het diagram voorkomen is bepalend voor de "solvabiliteit" 1) van deze mutaties. Ter beoordeling van deze plaats zijn in het diagram enkele hulplijnen getrokken bij een verhouding van 50 - 50, resp. 70% eigen en 30% vreemd (dit is - globaal genomen - de balansverhouding per 1 januari 1966).

In totaal bleken de mutaties van 55 bedrijven voor meer dan 50%, van 46 bedrijven voor meer dan 70% uit mutaties eigen vermogen te hebben bestaan.

In procenten, waarbij rekening is gehouden met de steekproefpercentages van de onderscheiden bedrijven, bedragen deze aantallen resp. 62% en 50%. Deze bedrijven bevinden zich in het diagram ter linkerzijde van de getrokken lijnen. Ter rechterzijde van de 50%-lijn bevinden zich de bedrijven waarvan de ontwikkeling van het vermogen uit solvabiliteits-oogpunt ongunstiger was.

Een deel hiervan (16%) trok bij matige besparingen in belangrijke mate krediet aan; de overige bedrijven (22%) hadden negatieve besparingen en trokken nochtans - een enkel bedrijf uitgezonderd - eveneens vreemd vermogen aan.

1) t.w. de verhouding tussen de aanwas van het eigen vermogen en de aanwas van het totale vermogen.

De conclusie is derhalve dat van 62% van de bedrijven de mutaties eigen vermogen in de periode 1963/1965 relatief ten opzichte van de mutaties in het vreemd vermogen in een gunstige verhouding stonden. Van 38% van de bedrijven was het tegendeel het geval.

Aanvullend op bijlage 7 geeft tabel 9 voor groepen van bedrijven die in de bijlage zijn onderkend een beeld van de bedragen van de vermogensmutaties.

Tabel 9. Verdeling bedrijven naar mutatieklassen
(mutaties eigen en vreemd vermogen 1963 t/m 1965 gem.p.jaar)

	Aantal bedr.	Aantal bedr. in %	Mutatie eigen vermogen gem. per bedrijf in gld.	Mutatie vreemd vermogen gem. per bedrijf in gld.	Bedr.in % van totaal (saldo + en -) mutatie eigen verm. mutatie vreemd verm.	
1.Bespaard en afgel.	24	28	18.600,-	-5.100,-	50	-23
2.Bespaard en bijgel.:						
a.meer besp.dan gel.	29	34	14.400,-	4.800,-	46	27
b.meer gel.dan besp.	11	16	9.700,-	25.500,-	15	67
3.Ontspaard en afgel.	2	1	-2.700,-	-10.200,-	-	- 2
4.Ontspaard en bijgel.	15	21	-5.500,-	9.000,-	-11	31
	81	100	10.400,-	6.100,-	100	100

1) Lees voor bespaard: mutatie eigen vermogen

Uit tabel 9 blijkt dat het overgrote deel van de besparingen door de eerder genoemde 62% werd opgebracht en dat het vreemde vermogen voornamelijk door de overige bedrijven - in het bijzonder door bedrijven met matige besparingen doch eveneens in niet onbelangrijke mate door bedrijven met ontsparingen - werd verkregen.

Uit tabel 10 blijkt echter dat het bedrag dat aan eigen vermogen was gevormd in hoofdzaak door een betrekkelijk klein deel van de bedrijven was opgebracht, (tabel 10 zie blz.35).

Trekken wij een grens bij f. 15.000,- dan blijkt dat 79% van de totale vermogensaanwas die per saldo werd verkregen door 28% van de bedrijven van werd opgebracht. Uitgedrukt in de bedrijven met positieve mutaties van het eigen vermogen werd 71% van het totale bedrag van deze positieve mutaties door 36% van deze bedrijven verkregen. De mogelijkheid tot het vormen van eigen vermogen is blijkbaar in het bijzonder voorbehouden aan een betrekkelijk kleine groep van bedrijven. Dit zijn voornamelijk rozenbedrijven.

Potplantenbedrijven nemen in dit opzicht een matige, de "overige" bedrijven een ongunstige positie in.

Tabel 10. Spreiding van de mutaties eigen vermogen over de periode 1963 t/m 1965

Mutatie eigen vermogen in gld. per bedrijf	Bedrag gem. per bedrijf en per jaar in gld.	Bedrag in % van totaal	Aantal bedrijven van in %	bedrijfstype			
				Alle bedrijven van in %	rozen steekpr. 10%	potplanten steekpr. 20%	ov. bedr. steekpr. 50%
negatief	-5.100	-11	22	8	2	-	12
0- 5.000	3.000	5	16	7	1	-	8
5.000-10.000	7.700	18	25	13	5	1	6
10.000-15.000	11.800	9	9	5	2	1	1
15.000-25.000	18.900	31	17	15	-	1	1
25.000-40.000	31.500	20	6	6	-	-	-
>40.000	53.900	28	5	3	-	-	2
	10.400	100	100	57	10	3	30

b. Verband tussen mutaties eigen vermogen en netto-investeringen

In bijlage 8 zijn de mutaties van het eigen vermogen in relatie gebracht met de netto-investeringen. De bedoeling hiervan is een indruk te verkrijgen in hoeverre door investering ontstane nieuwe vermogensbehoeften door aanwas van eigen vermogen worden begeleid. Deze nieuwe vermogensbehoeften hebben betrekking op uitbreidings- en dieptelvesteringen en op daarmee verband houdende (van geringe betekenis zijnde) complementaire vermogensbehoeften.

Stellen wij de aanwas van het eigen vermogen tegenover de uitbreidings- en dieptelvesteringen van duurzame produktiemiddelen alleen, dan negeren wij de hiermede complementaire en eventueel ook andere behoeften die uit de bedrijfsexploitatie voortvloeien. Deze laatste zijn in feite woonhuizen, die op een aantal bedrijven in de verslagperiode zijn gebouwd en die tot op zekere hoogte eveneens tot de bedrijfsopstallen kunnen worden gerekend.

In bijlage 8 zijn nu de netto-investeringen in duurzame produktiemiddelen gerelateerd aan de mutaties eigen vermogen met aanvullende vermelding van de wijziging die deze verhouding door nieuwbouw of modernisering van woonhuizen onderging.

In de grafiek zijn 2 hulplijnen aangebracht ter onderscheiding van bedrijven waarvan een nieuwe vermogensbehoefte voor meer of minder dan resp. 100% en 50% aan aanwas van het eigen vermogen werd begeleid.

Aangezien netto-investering geen equivalent vormt voor uitbreidings- (en/of diepte-) investering, zijn deze lijnen - arbitrair - zodanig gecorrigeerd dat de voornoemde percentages op de netto-investeringen konden worden toegepast (Door uit te gaan van de eerder in dit hoofdstuk vermelde veronderstelling dat de uitbreidings- en dieptelvesteringen gemiddeld 65% van de bruto-investeringen hebben bedragen, komen wij - op basis van de cijfers van bijlage 6 - tot een percentage van ± 130 , indien deze

uitbreidings- en dieptelinvesteringen in de netto-investeringen worden uitgedrukt).

Op deze wijze zijn in bijlage 8 zes groepen onderscheiden met verschillende verhoudingen tussen mutatie eigen vermogen en netto-investering.

In tabel 11 is het aantal bedrijven en het bedrag dat deze - zowel wat mutatie eigen vermogen als wat netto-investering betreft - als groep vertegenwoordigen, procentueel weergegeven.

Te constateren valt dat door + 3/4 van de bedrijven - in meer of mindere mate - uitbreidings- en/of dieptelinvesteringen werden verricht.

Tabel 11. De mutaties van het eigen vermogen in verhouding tot de netto-investeringen over de periode 1963 t/m 1965

Verhoudingsklasse (mutatie eigen vermogen in % netto-investering 1))	Aantal bedrijven in %		Bedrag in %		
	excl. woning	incl. woning	mutatie eigen verm.	netto-invest. excl. woning	incl. woning
a. Positieve netto-investering					
1. Mutatie eigen verm.negatief	14	14	-3	7	6
2. Mutatie eigen verm. 0- 65%	20	27	18	44	42
3. Mutatie eigen verm. 65-130%	23	23	47	44	42
4. Mutatie eigen verm. >130%	20	14	36	16	19
b. Negatieve netto-investering					
1. Mutatie eigen verm.negatief	8	8	-7	-3	-3
2. Mutatie eigen verm.positief	15	14	9	-8	-6
	100	100	100	100	100
Bedrag gemiddeld in gld. per bedrijf			10.400	11.200	13.500

1) Excl.woonhuizen.

Voor dekking van de hierdoor ontstane vermogensbehoeften kwam in groep a1 geen - door aanwas verkregen - eigen vermogen ter beschikking. Integendeel, men had gemiddeld 45% van het (geringe)bedrag van de netto-investering op het eigen vermogen ingeteerd. In de groepen a2, a3 en a4 was de mutatie die het eigen vermogen in de jaren 1963 t/m 1965 had ondergaan positief, t.w. gemiddeld resp. 37%, 100% en 215% van de netto-investeringen (excl. woningen) of wel 32%, 88% en 148% (incl. woningen).

De grote variatie in financieringsbeleid die uit deze cijfers blijkt kan op arbitraire wijze tegen de achtergrond van de liquiditeitshandhaving worden beoordeeld aan de hand van een toetsingsnorm, waarbij als eis ware te stellen dat uitbreidings- en dieptelinvesteringen voor ten minste 50% met eigen vermogen (dus in een evenwichtige verhouding tussen eigen en vreemd vermogen) dienen te worden gefinancierd. Op deze basis komt men dan tot de conclusie dat onderstaand percentage van de bedrijven aan deze minimale norm heeft voldaan.

	Excl. woning	Incl. woning
Bedrijven met positieve investeringen:		
mutatie eigen vermogen 65-130%	23%	23%
mutatie eigen vermogen >130%	20%	14%
Bedrijven met negatieve investeringen:		
mutatie eigen vermogen positief	15%	14%
	<u>58%</u>	<u>51%</u>

Globaal genomen kan het financieringsbeleid in de jaren 1963 t/m 1965 derhalve ten aanzien van slechts de helft van de bedrijven vanuit liquiditeitsoogpunt gunstig (tot zeer gunstig) worden beoordeeld indien voor dit oordeel als maatstaf wordt aangenomen dat vermogensbehoeften welke door uitbreidings- en diepteinvesteringen zijn ontstaan, tenminste voor de helft door aanwas van eigen vermogen worden gedekt.

Hierbij blijkt - en dit wordt in bijlage 8 voor de individuele bedrijven duidelijk aangetoond - dat de bouw van woningen de liquiditeitsverhouding niet onbelangrijk heeft verzwakt.

Voor al voor oude bedrijven met urgente vervangingsbehoeften kan een dergelijke investering in een niet - direct produktief object een ernstige belemmering vormen voor de financiering van noodzakelijke vervangingen.

§ 5. Vergelijking van de financiële mutaties met die van Het Westland en De Kring

De mogelijkheid tot vergelijking van de financiële mutaties met die van Het Westland en De Kring beperkt zich ten aanzien van meer recente cijfers tot de jaren 1963, 1964 en 1965. De vergelijking is gegeven in tabel 12, blz. 38.

Hieruit blijkt dat het financieringsbeleid van Aalsmeer gemiddeld aanmerkelijk minder progressief is dan dat van de beide gebieden van het Zuidhollands Glasdistrict.

Dit laatste gebied geeft ten aanzien van 1964 - vooral tengevolge van de verliesgevende uitkomsten na het gunstige 1963 - een discrepantie in de verhouding mutatie eigen - vreemd vermogen te zien. Als reactie daarop droeg het beleid in 1965 een sterk consoliderend karakter.

Tabel 12. Financiële mutaties in bedrijven van Aalsmeer, Het Westland en De Kring, 1963, 1964 en 1965
(bedragen in f. 1.000,- gemiddeld per bedrijf)

	Aalsmeer			Het Westland			De Kring		
	1963	1964	1965	1963	1964	1965	1963	1964	1965
Aantal bedrijven	83	82	81	114	115	112	112	109	104
Aantal ondernemers per bedrijf	1,6	1,6	1,6	1,1	1,1	1,1	1,3	1,3	1,3
Opbrengsten per f. 100,- kosten	124	119	122	121	99	106	118	98	98
Mutatie eigen vermogen	10,0	8,9	14,4	8,1	-0,6	4,1	12,1	0,1	2,6
Mutatie vreemd vermogen	7,0	6,5	7,2	11,0	18,9	2,3	11,9	19,5	0,9
Vrijgekomen afschrijvingen	9,2	12,5	14,1	7,8	11,6	12,5	9,3	12,9	14,4
Totaal verkregen middelen	26,2	27,9	35,7	26,9	26,9	18,9	33,3	32,5	17,9
Hiervan in duurz.prod.midd.getinvest.	21,8	24,8	26,9	21,0	27,0	12,0	25,8	27,4	13,9

HOOFDSTUK IV

De liquiditeit op lange termijn

§ 1. Algemeen

In de hoofdstukken II en III kon resp. een indruk worden verkregen van de vermogenspositie per 1 januari 1966 en van de ontwikkeling van kapitaal en vermogen in een aantal voorafgaande jaren.

Uit deze gegevens zal thans worden getracht een oordeel te verkrijgen over de vraag of de bedrijven in het kader van de continuïteitshandhaving een gunstige dan wel ongunstige positie innemen.

Om deze vraag te kunnen beantwoorden dient men enerzijds inzicht te hebben in de per balansdatum bestaande en in de toekomst te verwachten vermogensbehoeften, anderzijds in de dekking en de mogelijkheid tot dekking van deze behoeften op de juiste momenten. Van elk bedrijf zou daartoe een liquiditeitsbegroting op lange termijn dienen te worden opgesteld.

Het behoeft geen betoog dat een dergelijke tijdrovende werkwijze voor dit statistische onderzoek niet kon worden gevolgd. Evenmin kon gebruik worden gemaakt van financieringsnormen aangezien een basisonderzoek naar het eigen vermogen dat in deze bedrijfstak onder bepaalde voorwaarden voor continuïteitshandhaving minimaal zou zijn vereist, niet is ingesteld.

Een oplossing lijkt te kunnen worden gevonden door het liquiditeitsoordeel voor zover mogelijk te baseren op de op pagina 10 van dit rapport vermelde factoren. Voor de volgende factoren is daartoe in principe een mogelijkheid aanwezig:

- factor a: de mate waarin de bezittingen met eigen vermogen zijn gefinancierd;
- factor b: de waarde van de duurzame produktiemiddelen in verhouding tot de nieuwwaarde van deze objecten;
- factor c: de voorraad liquiditeiten;
- factor d: het rentabiliteitsniveau in de komende jaren.

De factoren a t/m c hebben betrekking op het moment van balansopname. Hoewel de gegevens voor factor d zijn ontleend aan het recente verleden, geven zij nochtans een aanwijzing voor de belangrijke vraag welke plaats het individuele bedrijf ten opzichte van de gemiddelde rentabiliteit in de toekomst zal innemen. (Een goed bedrijf blijft in het algemeen een goed bedrijf, een slecht bedrijf blijft in het algemeen een slecht bedrijf).

De overige - op pagina 10 vermelde - factoren, t.w.:

- factor e: het financieringsgedrag van de ondernemer;
- factor f: de ontwikkeling van het prijsniveau;

factor g: incidentele vermogens- en kapitaalmutaties ten gevolge van overlijden van ondernemers en van familieleden en door uittreding van firmanten;

kunnen bezwaarlijk, door gebrek aan inzicht en gegevens, in een liquiditeitsoordeel worden betrokken.

Wanneer wij ons derhalve voor dit oordeel bepalen tot de factoren a t/m d, dan doet zich de moeilijkheid voor dat elke factor een eigen gewicht in deze beoordeling heeft. Door onbekendheid met deze gewichten was een weging van de onderscheidene factoren niet mogelijk.

In verband hiermede is het liquiditeitsoordeel met betrekking tot de factoren a, b en c gebaseerd op de vraag in hoeverre de vermogensbehoefte van het bedrijf bij gemiddelde leeftijd van de slijtende duurzame produktiemiddelen (de zogenaamde gemiddelde vermogensbehoefte) op de balansdatum door eigen vermogen was gedekt. Doordat het eigen vermogen in dit geval niet op het totale vermogen (factor a) maar op de vermogensbehoefte wordt betrokken, konden de 3 factoren tot één factor worden teruggebracht. Op deze wijze zijn namelijk oude en nieuwe bedrijven (factor b) voor de beoordeling op één noemer gebracht, terwijl ook de mate waarin over liquiditeiten wordt beschikt (factor c) in het saldo, resp. verhouding tussen eigen vermogen en vermogensbehoefte is verdisconteerd.

De vraag is dan in welke mate de bedrijven in dat leeftijdsstadium van de produktiemiddelen minimaal met eigen vermogen zouden moeten zijn gefinancierd, om liquiditeitsmoeilijkheden op lange termijn te voorkomen. Afgezien o.m. van de besparingen die deze liquiditeit in de toekomst zullen bevorderen en de uitbreidings- en dieptelvesteringen die deze zullen aantasten, kan voor een veilige financiering worden uitgegaan van een voorziening van 100% met eigen vermogen. In het geval van een "going concern" heeft men dan namelijk het punt bereikt waarbij b.v. 10 kassen van verschillende leeftijd blijvend met het geld voor 5 kassen (tegen nieuwwaarde) kunnen worden gefinancierd en waarbij in dit voorbeeld elke 2 à 3 jaar het geld voor de financiering van de vervanging van een kas uit de afschrijvingen beschikbaar komt. 1)

Het permanente karakter van deze investering brengt mede dat het vermogen waarmee zij is gefinancierd blijvend voor dit doel beschikbaar is. Als zodanig komt vermogen waaraan aflossingsverplichtingen zijn verbonden, niet in aanmerking omdat niet bij voorbaat vaststaat dat schuldvernieuwing steeds op het juiste moment en tot het benodigde bedrag mogelijk is en omdat de continuïteit van het bedrijf, door verliesgevendheid of door andere oorzaken, in verband met de periodieke aflossingsverplichtingen te kwetsbaar kan worden.

Een geringe kern van - altijd verkrijgbaar - vreemd vermogen zou kunnen worden geaccepteerd, zodat b.v. een financiering van de gemiddelde vermogensbehoefte met tenminste 80% eigen vermogen in eerste in-

1) Hoewel de vermogensbehoefte bij de meeste bedrijven schokmatiger verloopt dan in het geval van een going concern tendeert de ontwikkeling wel degelijk in deze richting.

stantie als liquiditeitsmaatstaf ware aan te houden.

Voor de liquiditeitsbeoordeling zijn de bedrijven bijgevolg onderscheiden in klassen met resp. minder dan 80%, 80 - 100% en 100% en meer eigen vermogen ten opzichte van de gemiddelde vermogensbehoefte bij gemiddelde leeftijd van de slijtende duurzame produktiemiddelen. Zoals uit § 2 zal blijken is voor de beoordeling van de liquiditeit van de bedrijven met minder dan 80% eigen vermogen ook de potentiële mogelijkheid tot het vormen van eigen vermogen in acht genomen, door deze bedrijven nader naar rentabiliteit (factor d) te onderscheiden.

De berekening van de gemiddelde vermogensbehoefte is als volgt geschied.

Grond	100% van de verkoopwaarde
Schuren, kassen, bakken, verwarming en inventaris	50% van de nieuwwaarde
Levende inventaris	100% van de boekwaarde
Bedrijfswoningen	50% van de nieuwwaarde
Vlottende en liquide middelen	25% van de betaalde kosten + gecalculeerde lonen

Bedrijfswoningen zijn mede tot de vermogensbehoefte van het bedrijf gerekend uit de overweging dat huurwoningen in de directe omgeving van de bedrijven vrijwel niet voorkomen.

§ 2. De liquiditeit op lange termijn

Het eigen vermogen, uitgedrukt in procenten van de gemiddelde vermogensbehoefte, loopt van bedrijf tot bedrijf sterk uiteen.

Tabel 13, waarin het aantal bedrijven enerzijds per liquiditeitsklasse, anderzijds per rentabiliteitsklasse is weergegeven, toont dit aan.

De bedrijven met 80% en meer eigen vermogen vormen te zamen 48% van alle onderzochte bedrijven. Deze waren in de periode 1963 t/m 1965 vrijwel alle winstgevend, in tegenstelling tot de overige 52%. Ten aanzien van deze laatste bedrijven blijkt de spreiding naar rentabiliteit groter te zijn dan die naar liquiditeit.

2/3 van deze bedrijven bevinden zich in de liquiditeitsklasse 60/80, de overige, behoudens enkele uitzonderingen, in de klasse 40/60.

De rentabiliteit daarentegen varieert van 60/80 tot 140/160.

De bedrijven zijn, zoals reeds vermeld, naar liquiditeit onderscheiden in de klassen < 80, 80/100 en 100 en hoger. Vervolgens zijn de bedrijven van de klasse < 80 nader onderscheiden naar bedrijven met opbrengsten per f. 100,- kosten van < f. 100,-, f. 100,- - f. 120,- en f. 120,- en meer.

In deze groep van relatief zwakke liquiditeit is derhalve aan de potentiële mogelijkheid tot het vormen van eigen vermogen in de toekomst een zwaarder gewicht toegekend dan aan de liquiditeit van het moment (1 januari 1966).

Tabel 13. Liquiditeit en rentabiliteit, procentuele verdeling van het aantal bedrijven over klassen van resp. liquiditeit en rentabiliteit.

	Totaal	Eigen vermogen in % v.d.gem.verm.beh.					
		<40	40/60	60/80	80/100	100/160	>160
Opbr. 1963/1965 in % van de kosten (rentabiliteitsklasse)							
60/ 80	6	1	2	3			
80/100	15		7	6		1	1
100/120	38		5	15	11	4	3
120/140	22	3		5	11	3	
140/160	19			5	3	9	2
	100	4	14	34	25	17	6

De onderzochte bedrijven zijn als volgt over de gevormde klassen verdeeld.

Eigen vermogen in % vermogensbehoefte: (liquiditeitsklasse)		Globale beoordeling liquiditeit:
100% of meer	23%	zeer gunstig
80-100%	25%	gunstig
minder dan 80%:		
goed rendabel	13%	redelijk gunstig
matig rendabel	20%	matig gunstig
onrendabel	19%	ongunstig
	100%	

Een verdeling van het aantal bedrijven van een zelfde bedrijfstype over deze liquiditeitsklassen geeft het volgende beeld.

Tabel 14. Aantal bedrijven per liquiditeitsklasse (onderscheiding naar bedrijfstype)

Bedrijfstype	Steek- proef in %	Alle be- drijven in %	Eigen vermogen in % gem.verm.beh.					
			minder dan 80%			80%	100%	
			opbr.'63/65 in % v.d.kosten			-	-	-
			<100%	100/120%	>120%	100%	en	meer
Rozen	10	38 57	3	9	6	9	11	
Potplanten (kl.bedr.)	20	13 10	5	2	1	2	3	
Potplanten (gr.bedr.)	50	10 3	1	2	-	2	5	
Ov.bedrijven	10	20 30	7	3	2	6	2	
Totaal		81	16	16	9	19	11	
Totaal in %		100	19	20	13	25	23	

Het blijkt dat de rozenbedrijven en de - kleine groep van - grote potplantenbedrijven aanmerkelijk sterker in de gunstige groepen zijn vertegenwoordigd dan de kleinere potplantenbedrijven en de "overige" bedrijven. Bij deze laatste categorieën ligt het accent op een minder gunstige liquiditeit.

Een indeling van de bedrijven naar grootteklasse is - op basis van de totale balanswaarde - gegeven in tabel 15.

Tabel 15. Aantal bedrijven in % per liquiditeitsklasse (onderscheiding naar grootteklasse)

Klassen van balanstotalen in gld.	Perc.bedr. aand. tot.ba- lansw. tal		Eigen vermogen in % gem.verm.beh.				
			minder dan 80%			80%	100%
			opbr.'63/65 in %v.d.kosten			-	en
			<100%	100/120%	>120%	100%	meer
Minder dan 100.000	4	11	10	-	-	1	-
100.000 - 200.000	27	42	9	12	1	11	9
200.000 - 300.000	28	25	-	8	7	5	5
300.000 - 400.000	12	10	-	-	2	5	3
400.000 en meer	29	12	-	-	3	3	6
Tot.aant.bedr.in %		100	19	20	13	25	23
Aand.tot.balansw.	100		9	16	17	27	31

Zoals uit tabel 15 blijkt vallen alle grote bedrijven zonder uitzondering in de groepen die van redelijk gunstig tot en met zeer gunstig kunnen worden gekenmerkt, de allerkleinste bedrijven vrijwel alle in de ongunstigste groep. De middelgrote bedrijven - met een balanswaarde van 100.000 - 300.000 gulden - zijn sterk over de liquiditeitsklassen gespreid. Naar het gewicht (totale balanswaarde) van de bedrijven gemeten blijkt 75% van de totale activawaarde van de betreffende bloemisterijbedrijven te behoren tot bedrijven waarvan de liquiditeit op lange termijn van redelijk tot zeer gunstig kan worden beoordeeld.

Slechts 9% van deze totale waarde heeft betrekking op bedrijven met een ongunstige liquiditeit.

§ 3. Enkele kengetallen en de gemiddelde balans

In tabel 16 is vervolgens een aantal kengetallen vermeld die tot een beter inzicht in de liquiditeit op lange termijn van de bedrijven kunnen bijdragen. (Zie tabel 16, blz 44).

De ondernemers van de bedrijven met een eigen vermogen van ten minste 80% van de gemiddelde vermogensbehoefte hebben de bezittingen in ruime mate met eigen vermogen gefinancierd. De produktiemiddelen zijn daarbij van gemiddelde ouderdom, zodat gemiddeld geen sprake is van vermogensbehoefte die door achterstand in de vervanging kan zijn ontstaan.

In tegenstelling tot de vier andere groepen beschikt de gunstigste groep bovendien over belangrijke reserves.

Tabel 16. Kengetallen betreffende de financiële positie
per liquiditeitsklasse

Groep	Eigen vermogen in % gem.vermogensbeh.				
	minder dan 80%				
	opbrengst 1963/1965 in % van de kosten				
	<100%	100/120%	>120%	80%	100% en meer
	1	2	3	4	5
Per 1 januari 1966					
Eigen vermogen in % totale vermogen	65	59	48	76	90
Boekwaarde kassen en verw. in % van de nieuwwaarde	39	52	64	54	51
Boekwaarde bedr.won. in % v.d.nieuww.	38	56	60	53	53
Liquide en vlottende middelen in % activa	4	2	4	6	15
Eigen vermogen in % gem.verm.beh.	58	63	57	88	140
Periode 1963 t/m 1965					
Opbrengsten in % van de kosten	85	110	133	123	130
Mutatie eigen verm. in % van de kosten	- 4	10	24	16	29
Mutatie vreemd vermogen in % van de kosten	8	24	37	7	0
Mutatie vreemd vermogen in % vreemd vermogen per 1-1-1963	25	77	70	23	-10
Netto-investering in % van de kosten	2	20	41	17	14

Deze laatste groep, die 23% van de bedrijven omvat, steekt dan ook met hoofd en schouders boven de andere groepen uit. In het liquiditeitspercentage (140) komt dit ook duidelijk tot uiting. De uitbreidingsinvesteringen in de beide gunstige groepen (groep 4 en 5) waren in de jaren 1963 t/m 1965 van bescheiden omvang. Dank zij de gunstige rentabiliteit konden deze investeringen in zeer ruime mate, veelal uitsluitend, met eigen vermogen worden gefinancierd.

De liquiditeit van de bedrijven in deze groepen is dan ook in de jaren 1963 t/m 1965 belangrijk verbeterd.

Een tegengestelde ontwikkeling valt te constateren in de groepen 1 en 2. Als gevolg van de verliesgevendheid van de bedrijven in groep 1 kwamen uit de bedrijfsexploitatie geen middelen beschikbaar om het verouderde produktieapparaat op beter peil te brengen. Integendeel, er had in de voornoemde jaren een ontsparing plaats die, met een toeneming van het vreemd vermogen, leidde tot een verslechtering van de financiële positie.

De grotere investeringsactiviteit van de bedrijven in groep 2 was slechts mogelijk door gebruikmaking van een hoog percentage vreemd vermogen. Ook van deze bedrijven kan worden aangenomen, dat de financiële positie, althans gemiddeld, is verslechterd.

De dynamische ontwikkeling van de bedrijven in groep 3 tenslotte komt tot uiting in het hoge percentage zowel van de netto-investeringen als van de boekwaarde per 1 januari 1966. De gunstige rentabiliteit (opbrengsten gemiddeld 133% van de kosten) stelde de ondernemers in staat een belangrijk deel van de uitbreidings- en diepteinvesteringen met eigen middelen te financieren. Dit geschiedde weliswaar in een onevenwichtige verhouding ten opzichte van het aangetrokken vreemd vermogen, maar met de potentiële mogelijkheid hierin in komende jaren verbetering te brengen.

Het is echter geenszins zeker dat de ondernemers van de bedrijven in groep 3 allen naar consolidatie van de financiële positie zullen streven. De mogelijkheid van verdere uitbreidingsinvesteringen op basis van winst-anticipatie moet, ook in groep 2 met een rentabiliteit van 100-120, ten aanzien van een aantal bedrijven waarschijnlijk worden geacht. Het behoeft geen betoog dat de bedrijven in dat geval na korte of lange tijd liquiditeitsmoeilijkheden kunnen verwachten indien de verwachte winst niet wordt gerealiseerd.

Bij een dalende marktprijs van bloemen en planten staan de onrendabele bedrijven uit groep 1 er uiteraard het ongunstigst voor. Van deze 16 bedrijven is inmiddels een bedrijf geliquideerd, een ander verkeert in een toestand van nabije liquidatie. Verschillende bedrijven weten zich te handhaven, door uiterste beperking van de privé-uitgaven, terwijl enkele bedrijven proberen uit de impasse te geraken door reorganisatie van het bedrijf en/of de bedrijfsleiding. In andere gevallen wordt het geringe inkomen aangevuld door de A.O.W. of door inkomsten van gezinsleden.

De gemiddelde balans van de onderscheiden liquiditeitsgroepen treft men aan in tabel 17 (blz. 46).

§ 4. Weerstandsvermogen tegen gevaren van illiquiditeit

Door oorzaken die ook buiten het bedrijf kunnen zijn gelegen (b.v. door overlijden of uittreden van een ondernemer) kan een financiële structuur ontstaan die gevaren in zich draagt voor de continuïteit van het bedrijf.

Ter wapening tegen dergelijke gevaren van illiquiditeit zal het bedrijf over weerstandskracht dienen te beschikken. Een dergelijke buffer kan zowel bestaan in de aanwezigheid van liquide of op korte termijn liquideerbare reserve-activa als in de vorm van kredietruimte.

Tabel 17. Gemiddelde balans per 1 januari 1966 in f. 1.000,-
(indeling naar liquiditeitsklasse)

	Eigen vermogen in % gem.verm.beh.				
	<80%		80/100% >100%		
	rentabiliteit 1)				
	<100%		100/120% >120%		
Aantal bedrijven in %	19	20	13	25	23
Activa:					
Grond	19	24	45	31	37
Bedrijfsgebouwen (incl.bedr.won)	24	38	56	44	49
Kassen en verwarming	31	72	138	94	84
Dode inventaris	8	13	19	18	17
Levende inventaris	11	22	30	27	25
Liquide en vlottende middelen	4	4	13	14	40
Effecten	-	-	-	-	5
Deeln., leningen, beleggingen	8	15	15	26	51
Totaal activa	105	188	316	254	308
Passiva:					
Korte schulden:lev. en dnst.	6	7	16	7	4
bank en/of veiling	2	2	2	-	-
bel. en soc.prem.	1	3	8	6	7
	9	12	26	13	11
Krediethypotheek	10	24	44	10	7
Leningen van banken	13	33	79	21	2
Leningen van familie	2	6	14	11	12
Leningen van particulieren	1	1	-	6	-
Totaal vreemd vermogen	35	76	163	61	32
Eigen vermogen	70	112	153	193	276
Totaal passiva	105	188	316	254	308

1) Opbrengsten in % van de kosten

Zoals uit bijlage 2 blijkt zijn reserve-activa gemiddeld slechts in geringe mate aanwezig. De in liquide en vlottende vorm aanwezige

activa zijn grotendeels benodigd voor de financiering van de teelt. Dit percentage wordt sterk beïnvloed door het relatief hoge bedrag aan liquide en vlottende middelen waarmede de bedrijven van de gunstigste liquiditeitsklasse - blijkens tabel 17 - zijn voorzien (13% van de activa). Deelnemingen in de veilingen (4%) kunnen als een steeds groeiende, aan het bedrijf inhaerente, vermogensbehoefte worden gezien, die bij uitkering (op 65-jarige leeftijd of bij uittreden uit het bedrijf) geen liquiditeitsverbetering oplevert. Leningen u/g (2%) en de overige activa (4%), voornamelijk bestaande uit woonhuizen die aan naaste familieleden zijn verhuurd, en uit de getaxeerde afkoopwaarde van levensverzekeringspolissen, zijn naar hun aard evenmin als reserve-activa te beschouwen, al zal in noodgevallen wellicht een deel van deze waarde, zo mogelijk, worden geliquideerd. De voorraad effecten, die wel als zodanig is te beschouwen, heeft gemiddeld slechts een waarde van 1% van de activa. Effecten worden blijkens tabel 17 alleen aangetroffen in de gunstigste liquiditeitsgroep.

De conclusie is dan ook dat, met uitzondering van de bedrijven met zeer gunstige liquiditeit, van reservevorming weinig of geen sprake is en dat de weerstand tegen gevaren van illiquiditeit van de meeste bedrijven derhalve in hoofdzaak door de potentiële kredietruimte wordt bepaald.

De mate waarin over kredietruimte kan worden beschikt hangt in sterke mate af van de zekerheden die daarvoor kunnen worden gesteld, alsook van de persoon aan wie en van de bank door welke de kredieten worden verstrekt. Hoewel het dus moeilijk is een enigszins juiste schatting van de aanwezige kredietruimte te maken is toch een poging in die richting gedaan, door uit te gaan van normen, zoals hieronder vermeld.

	Perc. v. d. boekwaarde
Grond en woonhuizen	60%
Schuren, kassen en verwarmingsinst.	50%
Effecten	80%
Levensverz. (betaalde premies)	80%
Hypothecaire vorderingen	80%

Het weerstandsvermogen

Te zamen met de reserve-activa (waartoe alleen de spaar- en depositorekeningen zijn gerekend) vormen de aldus gevonden bedragen - na aftrek van de opgenomen kredieten - een grove benadering van het weerstandsvermogen. Met deze berekening moest worden voorbijgegaan aan eventuele verdere mogelijkheden van kredietverkrijging, b.v. van familieleden of particulieren.

Uit de bedragen die in tabel 18 gemiddeld per bedrijf zijn vermeld blijkt, dat de bedrijven met 80% of meer eigen vermogen gemiddeld in ruime mate, de bedrijven met minder dan 80% eigen vermogen in geringe mate op de waarnemingsdatum over weerstand beschikten. Voor de progressieve groep van goed rendabele bedrijven (groep 3) werd zelfs een negatief bedrag becijferd, hetgeen betekent dat per saldo meer krediet (o.m. van familieleden) werd verkregen dan op grove basis als potentiële mogelijkheid was gecalculeerd.

Tabel 18. Weerstandsvermogen gemiddeld per bedrijf
(indeling bedrijven naar liquiditeitsklasse)

	Eigen vermogen in % gem.verm.beh.				
	<80%		80/100% >100%		
	rentabiliteit				
	<100%	100/120%	>120%		
Groep	1	2	3	4	5
Aantal bedrijven in %	19	20	13	25	23
Netto-overschot 1963 t/m 1965 in % v.d.kosten (ongewogen)	-15	10	33	23	30
Boekw.kassen en verw. in % v.d. nieuwwaarde	39	52	64	54	51
Weerstandsverm.in gld. gem. per bedrijf	18.000	13.000	-4.000	57.000	120.000
Weerstandsverm. in % v.d. kosten	41	26	-11	71	182

Door de bedragen uit te drukken in % van de jaarkosten wordt een indruk verkregen van de mate waarin negatieve rentabiliteit door weerstandsvermogen kan worden opgevangen. Van de gemiddelde percentages die in tabel 18 zijn vermeld, is de spreiding in tabel 19 weergegeven door een procentuele verdeling van de bedrijven over een viertal weerstandsklassen.

Tabel 19. Spreiding van het weerstandsvermogen
(aantal bedrijven in % per weerstandsklasse, indeling
bedrijven naar liquiditeitsklasse)

Weerstandsklasse (weerstand in % jaarkosten)	Alle bedrij- ven	Eigen vermogen in % gem.verm.beh.				
		<80%		80/100% >100%		
		rentabiliteit				
		<100%	100/120%	>120%		
Groep	0	1	2	3	4	5
Negatief	16	3	6	7	-	-
Positief 0 - 50%	26	7	9	4	6	-
Positief 50 - 100%	32	8	3	2	12	7
Positief > 100%	26	1	2	-	7	16
	100	19	20	13	25	23

Uit deze tabel blijkt dat de weerstand van ongeveer 40% van de bedrijven maximaal 50% van de jaarkosten bedraagt, hetgeen betekent dat een negatief netto-overschot van gemiddeld 10% per jaar maximaal in 5 jaar (gemiddeld in 3 jaar) kan worden opgevangen. Hierbij is verondersteld, dat het gedeelte van de kosten dat tevens inkomen van de ondernemer(s) is (t.w. vergoeding handenarbeid ondernemer(s) en gezinsleden en rente voor zover meer gecalculeerd dan betaald) voor 100% wordt verteerd en dat de weerstand alleen voor dekking van tekorten uit verlies-

gevende exploitaties dient. In feite zullen de ondernemers van verliesgevende bedrijven de tekorten trachten te dekken door vermindering van de privé-uitgaven. Anderzijds moeten er investeringen worden verricht die door achterstand in de normale vervanging van duurzame produktiemiddelen zijn ontstaan.

Wanneer b.v. de onrendabele bedrijven (groep 1) de boekwaarde ad 39% van de nieuwwaarde tot 50% zouden opvoeren en de investeringen daarvoor met 50% vreemd vermogen konden financieren, dan wordt het gemiddelde bedrag aan weerstand dat voor deze bedrijven in tabel 18 op f. 18.000,- per bedrijf werd becijferd, tot f. 13.000,- teruggebracht.

Het behoeft dan ook geen betoog dat de vraag hoeveel bedrijven in voldoende mate over weerstand tegen illiquiditeit beschikken moeilijk nauwkeurig kan worden beantwoord. Desalniettemin is het duidelijk dat bij een dalende markt zoals in de zomer van 1967 en ook in het begin van 1968 de weerstand van de verliesgevende bedrijven (groep 1) het eerst wordt aangesproken. Bij een voortzetting van deze ontwikkeling zal ook de positie van de matig renderende bedrijven (groep 2) worden aangetast. Ook de progressieve bedrijven zullen nog moeten bewijzen, dat zij ook onder deze omstandigheden niet alleen voldoende zullen kunnen sparen om het tekort aan weerstand te kunnen corrigeren, maar ook een financieringsbeleid zullen volgen dat een dergelijke correctie mogelijk maakt. Al met al zijn wij toch wel geneigd de weerstand tegen illiquiditeit op lange termijn van zeker 40% van de bedrijven met zeer zwak tot matig, van de andere bedrijven met hopelijk voldoende tot zeer ruim te interpreteren.

§ 5. De liquiditeit naar diverse aspecten

a. De leeftijd van de ondernemer

Het is van belang, ook de leeftijd van de ondernemer in de beschouwing van de liquiditeit op lange termijn te betrekken.

In tabel 20 is een verdeling van de onderzochte 81 bedrijven over de vijf liquiditeitsklassen per leeftijdsgroep van de ondernemers gegeven. 1) (Tabel 20, blz.50).

Bepalen we ons eerst tot de spreiding van de bedrijven over de leeftijdsklassen dan blijkt dat verreweg de meeste bedrijven (59%) zich bevinden in de leeftijdsklasse (van de - oudste - ondernemer) van 40 - 60 jaar, 80% in de leeftijdsklassen van 40 - 70 jaar en hoger. Dit betekent derhalve dat bedrijven waarvan de (oudste) ondernemer jonger is dan 40 jaar slechts met 20% zijn vertegenwoordigd. 2) De meeste jongeren werken, al of niet in firma-verband, op het bedrijf van hun vader om dit

- 1) Voor bedrijven met meer dan 1 ondernemer is de oudste van hen in aanmerking genomen.
- 2) Hierbij dient wel in aanmerking te worden genomen dat de steekproef is gebaseerd op de landbouwtelling 1963, zodat ondernemers die zich nadien hebben gevestigd hierin niet zijn vertegenwoordigd.

Tabel 20. De liquiditeit per leeftijdsklasse van de ondernemer
aantal bedrijven per leeftijdsklasse

Leeft.klasse (oudst.) ond.	Aant. bedr. in %	Aant. ond. in %	Aant. ond. p.bedr.	Liquiditeitsklasse						
				<80%			80-100%		>100	
				opbr. in % v.d.kosten						
				<100%	100/120%	>120%				
Jonger dan										
30 jaar	4	3	1		2	2				
30t/m34 jaar	8	5	1	2	3	1	1	1		
35t/m39 jaar	8	7	1,2	3	2	-	-	3		
40t/m49 jaar	26	19	1,2	4	7	2	10	3		
50t/m59 jaar	33	38	1,8	5	4	6	9	9		
60t/m69 jaar	14	14	1,7	5	-	2	4	3		
70jr.en ouder	7	14	3,2	-	2	-	1	4		
	100	100		19	20	13	25	23		

te zijner tijd over te nemen, eventueel voor gezamenlijke rekening met andere zoons. Het is duidelijk dat de financiering voor vele jongeren een knelpunt vormt om naar eigen idee een modern toegerust bedrijf te beginnen. Het lijkt dan ook zinvol, aan de hand van tabel 21 na te gaan hoe deze bedrijven zijn gefinancierd. Uit tabel 20 bleek reeds dat deze bedrijven het sterkst in de groepen met ongunstige liquiditeit zijn vertegenwoordigd.

De bedrijven zijn in tabel 21 ingedeeld naar de wijze van verkrijging, (tabel 21, zie blz.51).

1. Reeds bestaande bedrijven

Uit de tabel blijkt in de eerste plaats dat ruim de helft van de vermelde bedrijven een voortzetting vormt van reeds bestaande bedrijven, hetzij door overname van de vader dan wel door aankoop van derden. Deze eigendomsmutaties dateren merendeels van de laatste vijf jaar voorafgaand aan de datum van het onderzoek. De toestand van de helft van deze bedrijven is, ten dele door vernieuwing en vervanging, gunstig te noemen: de boekwaardepercentages van de duurzame produktiemiddelen variëren ten aanzien van vijf bedrijven van 55 tot 69. De rentabiliteit en de liquiditeit van deze bedrijven is gunstig, behoudens van een bedrijf waarbij de opbouw ten koste ging van het teeltresultaat.

Een drietal oude bedrijven biedt daarentegen, gezien ook de ongunstige rentabiliteit en de negatieve besparing (ondanks lage gezinsuitgaven), weinig perspectief.

2. Nieuwe bedrijven

De bedrijven die door deze categorie van jonge ondernemers (tot 1963) nieuw zijn gesticht beperken zich tot 7 bedrijven in dit onderzoek, hetgeen neerkomt op circa 10% van alle bedrijven. Een tweetal bedrijven kon, door belangrijke financiële hulp van familieleden, zowel in de vorm van kredietverlening op gunstige voorwaarden als door borgstelling, di-

Tabel 21. Kengetallen betreffende de financiering van 15 bedrijven met ondernemers jonger dan 40 jaar

	Steek- proef perc.	Eigen vermo- gen in % gem. verm. behoefte	1963 t/m 1965		Boekw. kassen + bespa- ring per verw. f.100,- in % v.d. kosten nieuww. f.1000,-	Gefinancierd per 1 jan. 1966 met			
			Opbrengst per f.100,- kosten	bespa- ring per verw. f.100,- kosten		total waarvan	vermo- eigen %	vreemd %	aand. familie en/of part.in vt.verm.
Bestaande bedrijven									
Overgenomen van vader	10	52	91	- 2	39	89	53	47	-
	10	67	115	18	55	169	66	34	11
	10	113	148	44	68	177	97	3	-
	10	56	79	-12	18	115	73	27	16
Gekocht van derden	10	71	118	24	69	126	56	44	-
	20	74	101	26	38	116	67	33	18
	10	70	114	18	58	205	45	55	15
	10	42	84	-16	58	123	41	59	-

Nieuwe bedrijven									
Complete opzet	10	119	146	47	71	355	61	39	80
	10	25	127	52	79	216	15	85	28
Langzaam opgebouwd	10	123	146	51	72	110	75	25	3
	10	67	105	4	71	170	49	51	-
	20	87	113	10	74	138	69	31	15
	20	61	120	10	66	189	74	26	66
	10	60	142	32	66	298	47	53	19

rect volledig en modern toegerust van start gaan. De rentabiliteit en de spaarcapaciteit van deze bedrijven is zeer gunstig.

De overige bedrijven zijn - in de jaren 1956 tot 1959 - met een minimale capaciteit en toerusting gestart. Ook in deze gevallen droegen familieleden veelal in de financiering van de - aanvankelijk betrekkelijk geringe - vermogensbehoeften bij, zowel door het verlenen van krediet als, in andere gevallen, in de vorm van pacht. Afhankelijk van rentabiliteit en financiële gedragingen variëren deze bedrijven sterk ten aanzien van de gunst van de financiële positie.

b. De ondernemingsvorm

De sterke mate waarin de Aalsmeerse kwekers in firma-verband opereren geeft ons aanleiding de liquiditeit ook naar het gezichtspunt van de ondernemingsvorm te bezien.

In tabel 22 zijn de bedrijven naar dit criterium ingedeeld, met een subonderscheiding naar de opvolging van de ondernemer, (blz.53).

De firma's, die 36% van alle bedrijven, maar 59% van alle ondernemers uitmaken, hebben een aanmerkelijk gunstiger liquiditeit dan de eenmanszaken. Bij de onderscheiding naar opvolging kan weinig verschil in dit opzicht tussen bedrijven met en bedrijven zonder opvolging worden geconstateerd.

Voor beide groepen ligt het accent duidelijk op een gunstige liquiditeit. Voor de relatief kleine groep van bedrijven zonder opvolger loopt de liquiditeit van bedrijf tot bedrijf daarentegen sterk uiteen.

In deel c van deze paragraaf wordt aan deze bedrijven nader aandacht geschonken.

c. Bedrijven zonder opvolging

Van de 81 onderzochte bedrijven waren er 13 waarvan met zekerheid bekend was dat de ondernemer niet door een lid van de jongere generatie uit eigen familie- of kennissenkring zal worden opgevolgd. Deze bedrijven zijn als volgt over de liquiditeitsgroepen verdeeld.

Bedrijfstype	Steekproeven in %	Eigen vermogen in % gem.verm.beh.			
		<80		80/100	>100
		netto-overschot in % van de kosten			
		<100	100/120	>120	
Rozen	10	2	-	2	2
Potplanten	20	-	-	-	2
Potplanten	50	1	1	-	-
Overige bedrijven	10	2	-	1	-
		5	1	3	4

De leeftijd van de (oudste) ondernemers van deze bedrijven (10 eenmanszaken en 3 firma's) varieert van 45 tot 80 jaar. Voor 8 van de 13 bedrijven ligt de leeftijd tussen 45 en 60 jaar.

Tabel 22. Liquiditeit bij onderscheiding van de bedrijven resp. naar ondernemingsvorm en opvolging (aantal bedrijven in % per klasse)

	Alle bedrijven			Liquiditeitsklasse (eigen vermogen in % gem. verm. beh.)				
	aantal bedr. in %	aantal		opbr. '63/65 in % v.d. kosten per bedr.	<80%	80-100%	>100%	
		aantal in %	ondern.					
Eenmanszaak :								
met opvolger	19	12	1	3	4	3	5	4
zonder opvolger	14	9	1	6	-	-	5	3
opvolging onbekend	<u>31</u>	<u>20</u>	<u>1</u>	<u>4</u>	<u>12</u>	<u>4</u>	<u>5</u>	<u>6</u>
	64	41						
Firma, evt. C.V. :								
vader/zoon(s)	23	34	2,5	4	3	6	5	5
broers en andere comb.								
met opvolger	5	9	2,8	2	-	-	-	3
zonder opvolger	3	6	3,1	-	1	-	-	2
opvolging onbekend	<u>5</u>	<u>10</u>	<u>2,5</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>5</u>	<u>-</u>
	13	25						
Alle bedrijven:								
met opvolger	47	55		9	7	9	10	12
zonder opvolger	17	15		6	1	-	5	5
opvolging onbekend	<u>36</u>	<u>30</u>		<u>4</u>	<u>12</u>	<u>4</u>	<u>10</u>	<u>6</u>
	100	100		19	20	13	25	23

In verband met het ontbreken van een opvolger kan de vraag worden gesteld welk beleid de ondernemers met betrekking tot het bedrijf als inkomensbron voeren. Men kan het namelijk op peil houden en daartoe periodiek de nodige investeringen verrichten, men kan het ook laten aflopen totdat er een minimum aan vaste goederenwaarde, een maximum aan liquiditeiten is verkregen. Aan de hand van een aantal kengetallen die als gemiddelde van deze bedrijven per liquiditeitsgroep in tabel 23 zijn gegeven, kan van dit beleid een indruk worden verkregen.

Het beleid van de bedrijven met minder dan 80% eigen vermogen wordt in hoofdzaak bepaald door de slechte bedrijfsuitkomsten; drie bedrijven ondervinden liquiditeitsmoeilijkheden, een bedrijf bereidt zich voor op liquidatie, een ander bedrijf is in 1967 geliquideerd, het laatste bedrijf kan zich slechts door uiterste beperking van de privé-uitgaven handhaven.

Wat de drie bedrijven met 80-100% eigen vermogen betreft, is het beleid gericht op continuïteit. Dit blijkt zowel uit het boekwaardepercentage van de duurzame produktiemiddelen als uit de investeringsactiviteit.

Het geringe boekwaardepercentage en dito investeringsactiviteit van de vier bedrijven in de groep met meer dan 100% eigen vermogen wijzen daarentegen op een voorgenomen omzetting van vaste activa in liquiditeiten. Uit het hoge percentage van deze laatsten blijkt dat men hierin reeds in vergevorderde mate is geslaagd, behoudens een onrendabel bedrijf dat deze liquiditeiten in hoofdzaak uit erfeling verwierf.

Tabel 23. Kengetallen voor bedrijven zonder opvolger
in gemiddelden per bedrijf per liquiditeitsgroep

	Eigen vermogen in % gem.verm.beh. (liquiditeitsklasse)		
	minder dan 80%	80 - 100%	100% en meer
Aantal bedrijven in %	7	4	5
Aantal ondernemers per bedr.	1.1	1.0	1.7
Leef tijd (oudste) ondernemer	51	56	62
Kosten 1965 x f. 1.000,-	44	45	37
Periode 1963 t/m 1965:			
Opbrengsten in % v.d.kosten	84	118	126
Besparing in % v.d.kosten	- 3	9	24
Investering in % v.d.kosten	7	33	10
Per 1 januari 1966:			
Eigen vermogen in % bel.tot.	61	86	97
Liquiditeiten in % v.d.activa	6	1	34
Boekw.kassen en verw.in % van de nieuwwaarde	30	49	27

§ 6. De ontwikkeling van de liquiditeit in 1966 en 1967

Uit gegevens van de landbouwtelling van het C.B.S. blijkt dat de glasoppervlakte van de bloemisterij in de gemeenten Aalsmeer, Amstelveen, Haarlemmermeer en Uithoorn zich in totaal als volgt van 1965 tot 1967 heeft ontwikkeld.

	1965 ha	1966 ha	1967 ha
Rozen	152	182	202
Anjers	58	46	41
Potplanten	31	34	35
Overige bloemisterij	31	29	32
	<u>272</u>	<u>291</u>	<u>310</u>

De rozenteelt blijkt in twee jaar tijds met niet minder dan 33% te zijn toegenomen. Voor een deel is deze uitbreiding in mindering gegaan van de anjerteelt. Het areaal van potplanten- en andere cultures bleef stationair. De totale uitbreiding van de glasoppervlakte bedroeg $\pm 7\%$ per jaar.

In verband met de belangrijke uitbreiding van het rozenareaal zal de waarde van de plantopstand sterker zijn toegenomen dan met 7%. Dit geldt vermoedelijk ook voor andere investeringen die met de uitbreiding van de glasoppervlakte gepaard zijn gegaan. In verband hiermede zou de totale uitbreiding arbitrair op 10% per jaar kunnen worden gesteld.

Voor 1966 kan bij benadering worden vastgesteld welk bedrag aan besparingen voor deze uitbreiding beschikbaar is gekomen.

Blijkens het rentabiliteitsonderzoek bedroeg het gezinsinkomen uit het bedrijf gemiddeld f. 28.000,- per ondernemer, d.i. f. 45.000,- per bedrijf. Vermeerderd met stel f. 2.000,- inkomen buiten bedrijf en verminderd met privé-uitgaven tot een bedrag van stel f. 29.000,- komt men dan tot een besparing van bemiddeld f. 18.000,- per bedrijf, dit is $\pm 6\%$ van de waarde van de produktiemiddelen berekend tegen nieuwwaarde. Dit houdt in dat de uitbreiding voor 60% door aanwas van eigen vermogen zou zijn gedekt en dat derhalve voor 40% vreemd vermogen zou zijn aangetrokken.

Deze verhouding kan derhalve uit liquiditeitsoogpunt gunstig worden beoordeeld.

Anders ligt dit voor het jaar 1967, waarin een, ook door weersomstandigheden sterk toegenomen produktie tegen gemiddeld lagere prijzen van de hand ging. De verhouding van de mutaties in eigen en vreemd vermogen zal dan ook vermoedelijk zodanig zijn geweest dat de financiële positie hierdoor ongunstig werd beïnvloed. De risico's van het in geringe mate beschikken over liquiditeiten traden bij menig bedrijf aan de dag.

HOOFDSTUK V

De liquiditeit op korte termijn

Na de integrale benadering - op continuïteitsbasis - van de liquiditeit, volgt thans een meer differentieële beschouwing daarvan voor de korte periode van een enkel jaar.

§ 1. De liquiditeit in engere zin

De vraag of een bedrijf op korte termijn liquide kan worden geacht kan in engere zin worden beantwoord door een vergelijking tussen de per balansdatum aanwezige liquide en vlottende middelen enerzijds en het bedrag van de op die datum bestaande betalingsverplichtingen anderzijds 1). Naarmate het bedrijf meer met eigen dan met vreemd vermogen is gefinancierd zal de liquiditeit op korte termijn in het algemeen gunstiger zijn. Als criterium voor de groepsindeling is derhalve gebruik gemaakt van het kengetal voor de solvabiliteit. Daarnaast is een indeling gegeven naar bedrijfstype.

Tabel 24 waarin de gegevens van 76 van de 81 in dit onderzoek betrokken bedrijven konden worden verwerkt, geeft hiervan een beeld. (Tabel 24 blz. 57).

Blijkens tabel 24 zijn de diverse bedrijven op korte termijn liquide, met uitzondering van de groepen met minder dan resp. 60% en 60-80% eigen vermogen. In totaal was 45% van de bedrijven in dit opzicht liquide en derhalve 55% illiquide. Slechts 25% had een positief saldo van tenminste 10% van de jaarkosten, 15% van tenminste 20% van de jaarkosten.

Dit wil niet zeggen dat er geen geld beschikbaar zou zijn, in vele gevallen zelfs een tekort aan geld zou bestaan voor de financiering van korte vermogensbehoeften. In de eerste plaats waren de bedragen niet alle onmiddellijk verschuldigd. In de tweede plaats stond de ondernemer in de meeste gevallen nog kredietruimte ter beschikking, waaruit de teeltkosten en de verschuldigde bedragen konden worden voldaan.

Wanneer wij rekening houden met deze uit krediethypothec nog beschikbare middelen zijn alle groepen op korte termijn voldoende liquide, met uitzondering van de groep met minder dan 60% eigen vermogen. Het aantal bedrijven dat op deze basis nog illiquide was bedroeg 29%.

De spreiding van de in tabel 24 vermelde saldi I en II zijn gegeven in tabel 25. (Tabel 25, zie blz. 58).

1) Hierbij wordt voorbijgegaan aan de eventuele mogelijkheid dat (in het algemeen schaars aanwezige) activa-bestanddelen, zoals leningen u/g beleggingen e.d. in de voorziening van liquide middelen konden bijdragen.

Tabel 24. Liquide en vlottende middelen en betalingsverplichtingen op korte termijn per 1 januari 1966 (in gld.gemiddeld per bedrijf)

	Alle bedrij- ven	Bedrijfstype 1966			Solvabiliteit 1-1-1966		
		rozen	overige bedr.	totaal w.v.potp.	<60%	60-80%	80-100%
Aant.bedr.in %	100	55	45	12	26	38	36
Jaark.'66xf.1000	82	88	75	91	81	77	90
Voorr.en vord.	4300	5100	3300	3900	5000	3500	4700
Kas,bank,giro	10000	9400	10800	20800	2800	6600	18600
Effecten	1100	900	1400	4700	-	-	3100
	15400	15400	15500	29400	7800	10100	26400
Persoonl.bel. a)	4700	6300	2800	4600	3700	5100	5000
Leveranc.(mat.)	3800	4000	3600	4500	5200	3800	2900
Lev.(invest.)	3600	3600	3600	5700	7100	4000	700
	12100	13900	10000	14800	16000	12900	8600
Saldo I	3300	1500	5500	14600	-8200	-2800	17800
Aant. liq. bedr.(%)	45	41	49	60	25	28	77
Saldo II (incl.kred.ruimte kred.hyp.)	10100	9600	10800	20200	-2800	6600	22900
Aant. liq. bedr.(%)	71	74	68	75	43	67	95

a) In deze bedragen zijn ook belastingaanslagen over 1965, evt. 1964 begrepen die na 1 januari 1966 zijn ontvangen en waarvan de bedragen derhalve per 1 januari 1966 nog niet waren verschuldigd.

§ 2. Vergelijking met 1955

Per 1 januari 1955 werd voor 71 bedrijven een bedrag van f. 7.100,- becijferd voor voorraden en liquide middelen, f. 800,- voor leveranciers- en andere vormen van kort krediet als gemiddelde per bedrijf. Hoewel deze cijfers niet rechtstreeks met die van 1966 kunnen worden vergeleken, blijkt toch wel dat het leverancierskrediet in deze tien jaar belangrijk is toegenomen. Het is dan ook alleszins aannemelijk dat de liquiditeit op korte termijn in dit tijdvak is verslechterd.

§ 3. Vergelijking met Het Westland en De Kring

Zoals uit de hierna volgende cijfers blijkt, valt een vergelijking van de liquiditeit op korte termijn (saldo I) met die van Het Westland en De Kring ten voordele van deze laatste gebieden uit. Dit is opmerkelijk gezien het feit dat het percentage eigen vermogen (solvabiliteit) van Aalsmeer zo veel gunstiger is.

Aalsmeer Het Westland De Kring

Per 1 januari 1966

Liquiditeit op korte termijn

(saldo I)

f. 3.300,- f. 14.400,- f. 18.400,-

Percentage eigen vermogen

72

60

61

De verklaring voor de geringe voorziening met liquiditeiten in Aalsmeer ten opzichte van het Zuidhollands Glasdistrict moet voor een deel worden gezocht in de geringere behoefte aan vlottende middelen, als gevolg van de grotere spreiding van de opbrengsten over het jaar en van het feit dat deze opbrengsten meer winst bevatten, niet in het minst ook doordat de Aalsmeerse kwekers meer gebruik maken van krediethypotheek dan hun collega's in Het Westland en De Kring.

Tabel 25. Spreiding van de saldi I en II

(aantal bedrijven in % per liquiditeitsklasse)

Liquiditeitsklasse	Alle bedrij- ven	Bedrijfstype				Solvabiliteit			
		ro- zen	overige bedr. totaal w.v.potpl.	<60%	60-80%	80-100%			
Saldo I									
Neg. <50% v.d.jaark.	1	-	2	6	-	2	-		
50-30% " "	2	3	-	-	6	-	-		
30-10% " "	24	24	25	3	44	30	4		
10- 0% " "	28	32	24	34	25	40	19		
Pos. 0-10% " "	20	17	22	27	19	17	23		
10-30% " "	16	15	18	14	6	6	34		
30-50% " "	4	6	1	2	-	5	5		
>50% " "	5	3	8	17	-	-	15		
Saldo II									
Neg. <50% v.d.jaark.	1	-	2	6	-	2	-		
50-30% " "	-	-	-	-	-	-	-		
30-10% " "	13	9	17	-	25	17	-		
10- 0% " "	15	17	13	19	32	14	5		
Pos. 0-10% " "	27	32	21	23	25	22	34		
10-30% " "	28	30	24	24	12	34	31		
30-50% " "	11	9	14	11	6	11	15		
>50% " "	5	3	9	17	-	-	15		

§ 4. De bestedingsruimte

Met behulp van een voorlopige begijfering van de bedrijfsuitkomsten in 1966 kon tenslotte een globale taxatie worden gemaakt van de behoefte aan middelen in 1966 - voorzover niet betrekking hebbend op vervanging en/of uitbreiding van duurzame produktiemiddelen - ter vergelijking met het totaal van de middelen waarover per 1 januari van dat jaar werd of

kon worden beschikt (saldo II) en van die welke uit afschrijving en inkomen ter beschikking kwamen.

De bestedingsruimte (saldo III) is, blijkens tabel 26, in alle onderscheiden groepen gemiddeld positief. Dank zij o.m. de gunstige uitkomsten van 1966 bedroeg het gunstige verschil tussen saldo II en saldo III voor de rozenbedrijven niet minder dan f. 13.000,- gemiddeld per bedrijf. Voor de andere bedrijfstypegroepen waren de verschillen tussen deze beide saldi gering. Bij de onderscheiding naar solvabiliteit zijn gunstige verschillen te constateren in de groepen met minder dan resp. 60% en 60-80% eigen vermogen.

De vraag in hoeverre de liquiditeit op korte termijn zich in 1966 ten gunste of ten ongunste heeft gewijzigd, zou in gunstige zin kunnen worden beantwoord, indien zonder meer van deze verschillen tussen de beide saldi werd uitgegaan. Daarbij wordt dan echter geen rekening gehouden met de investeringen die in 1966 zijn verricht en de kredieten die mede daarvoor werden aangetrokken. Bij gebrek aan gegevens daaromtrent kan deze vraag derhalve niet worden beantwoord. Uit het feit dat de bedragen van saldo III gemiddeld vrij hoog zijn, kan men echter concluderen dat de korte behoeften in 1966 gemiddeld ruimschoots konden worden gedekt, te meer wanneer in aanmerking wordt genomen dat het leverancierskrediet in de meeste gevallen geheel of ten dele kon worden gecontinueerd, terwijl voorts nog beperkte mogelijkheden van veilingkrediet, eventueel van kort bankkrediet, ter beschikking stonden.

Een indruk van de verscheidenheid van de bedragen van saldo III van bedrijf tot bedrijf wordt verkregen uit tabel 27, waarin de verdeling van de bedrijven over de onderscheiden saldo-klassen is gegeven. (Tabel 27, blz. 60).

Tabel 26. Bestedingsruimte 1966 (in gld. gemiddeld per bedrijf)

	Alle bedr.	Bedrijfstype			Solvabiliteit		
		rozen	overige bedr.		<60%	60-80%	80-100%
			totaal	w.v.potpl.			
Saldo II (tabel 24)	10100	9600	10800	20200	-2800	6600	22900
Afschrijvingen	9900	11700	7700	7600	11500	8600	10100
Inkomen	47400	57600	35100	44300	43300	46900	50800
	67400	78900	53600	72100	52000	62100	83800
Teeltfinanc. (stel 20% v.d. kosten)	16300	18000	14300	17500	16300	14500	18200
Aflossing	3100	4200	1700	1600	4100	4900	500
Inperk.kred.hyp.	1700	2200	1200	900	2100	1500	1700
Huish.uitg. 1)	20700	21700	19500	21500	18800	18700	24000
Pers.bel. en premies 1965	8100	9600	6400	8200	5900	5100	12900
	49900	55700	43100	49700	47200	44700	57300
Best.ruimte (saldo III)	17500	23200	10500	22400	4800	17400	26500
Perc.bedr.met pos.saldi	68	74	61	63	57	75	68

1) Taxatie op basis bedragen 1965

Tabel 27. Spreiding van de bestedingsruimte
(aantal bedrijven in % per saldo-klasse)

Saldo-klassen	Alle bedr. ro- zen	Bedrijfstype				Solvabiliteit		
		overige bedr.		totaal bedr.w.v.potpl.		<60%	60-80%	80-100%
Negatief								
>50% v.d.jaark.	1	-	2	6	-	-	2	
50-30% " "	4	-	10	-	12	4	-	
30-10% " "	8	6	10	8	6	7	9	
10- 0% " "	19	20	17	23	25	14	21	
Positief								
0-10% v.d.jaark.	17	15	19	17	20	21	10	
10-30% " "	17	20	12	6	18	18	15	
30-50% " "	18	18	19	17	19	22	15	
>50% " "	16	21	11	23	-	14	28	

HOOFDSTUK VI

Slotbeschouwing

§ 1. De vorming van eigen vermogen

De ontwikkeling en de stand van de financiële positie op de Aalsmeerse bloemisterijbedrijven moet worden gezien tegen de achtergrond van de rentabiliteit van de bedrijven en van het financieringsbeleid van de kwekers. De bloemisterij is in de periode 1955-1966 een van de meest rendabele produktierichtingen in de Nederlandse tuinbouw geweest; de opbrengsten per f. 100,- kosten bedroegen gemiddeld f. 124,-. Hierdoor zijn belangrijke besparingen mogelijk geweest. Per ondernemer bedroeg dit cijfer in de periode 1963 t/m 1965 gemiddeld f. 7.000,- per jaar.

Deze gemiddelde cijfers geven een te ongenueanceerd beeld. In deze drie jaar bedroeg het percentage verliesgevende bedrijven gemiddeld 28%; met name bij de kleinere potplantenbedrijven en de "overige" bedrijven was dit percentage relatief hoog.

Besparing, dus vorming van eigen vermogen, is bij een ontwikkeling waarbij het kapitaal als produktiefactor een steeds grotere plaats gaat innemen voorwaarde voor handhaving van de continuïteit. Ook de vermogensbehoeften die voortvloeien uit de generatiewisseling en uit andere oorzaken die tot vermindering van het eigen vermogen kunnen leiden, zullen door vorming van eigen vermogen dienen te worden gecompenseerd.

Hoewel het gemiddelde bedrag dat in de afgelopen jaren werd bespaard gunstig kan worden genoemd, kan dit niet worden gezegd van de spreiding van dit gemiddelde. 22% van de bedrijven hadden in de periode 1963 t/m 1965 op het eigen vermogen ingeteerd. Wanneer wij dit aantal bedrijven verhogen met bedrijven die slechts weinig in die periode bespaarden (0-10% van de kosten) dan komen wij op 36%. Van ruim een derde van de onderzochte bedrijven kan dan ook worden gesteld dat zij niet voldoen aan voor continuïteitshandhaving als minimaal te stellen eisen terzake van vorming van eigen vermogen. Van 30% van de bedrijven (met besparingen van 10 à 20% van de kosten) was dit in matige tot gunstige zin wel het geval. Hoe sterk de besparingen op een kleine groep van bedrijven zijn geconcentreerd blijkt echter uit het feit, dat deze 66% van de bedrijven per saldo slechts voor 20% van het totale bedrag dat aan besparingen werd verkregen, bijdroeg. Met andere woorden, 80% van de besparingen werd door 34% van de bedrijven opgebracht.

§ 2. Het financieringsbeleid

Uitbreidings- en diepteinvesteringen zijn in de voornoemde periode in hoofdzaak verricht door bedrijven met besparingen van ten minste 10%

van de kosten, het meest door bedrijven met besparingen van ten minste 20% van de kosten. Niet alleen de omvang van de investeringen, maar ook de financiering daarvan met resp. eigen en vreemd vermogen is voor een beoordeling van de financiële ontwikkeling tegen de achtergrond van de continuïteitshandhaving van belang. In dit verband valt te constateren dat de bedrijven met veel besparingen weinig krediet aantrokken, terwijl de bedrijven met matige besparingen (10-20% van de kosten) in een gemiddeld evenwichtige verhouding tussen eigen en vreemd vermogen werden gefinancierd. Van het totale bedrag dat aan vreemd vermogen werd aangehouden ging 46% naar de groepen met resp. geringe besparingen (1-10% van de kosten) en negatieve besparingen.

Hieruit blijkt wel, dat de solvabiliteit zich in de zwakke groepen zeer ongunstig heeft ontwikkeld.

De ontwikkeling van de bloemisterij heeft zich in de bedrijven van deze steekproef derhalve in de voornoemde periode het sterkst voltrokken in de bedrijven met veel besparingen. Dank zij de goede rentabiliteit ontwikkelen deze bedrijven zich met behoud van een goede financiële positie sterker naar grotere eenheden dan de bedrijven waarvan de bedrijfsuitkomsten minder gunstig zijn.

§ 3. Vermogenspositie en liquiditeit

Hoewel het gemiddelde financieringsbeeld van Aalsmeer gunstig afsteekt tegen de positie van b.v. het Zuidhollands Glasdistrict (eigen vermogen 60% van het totale vermogen) is uit het vorenstaande wel duidelijk dat deze positie van bedrijf tot bedrijf zeer verschillend is. Een nadere analyse toont dan ook aan dat deze op een aantal bedrijven te wensen overlaat, zoals onder meer blijkt uit het feit dat:

1. de structuur van de activa bijzonder vast is: slechts op een beperkt aantal bedrijven (20%) zijn liquiditeiten van betekenis aanwezig;
2. het eigen vermogen, uitgedrukt in de gemiddelde vermogensbehoefte, op ca. 50% van de bedrijven minder dan 80% bedraagt;
3. de weerstandskracht tegen gevaren van illiquiditeit ten gevolge van verliesgevendheid en/of van onverwachte uitgaven, op 40% van de bedrijven zwak tot matig is.

§ 4. Ondernemingsvorm en vermogensbehoefte

Laat men de bedrijven met een negatieve rentabiliteit en spaarcapaciteit buiten beschouwing - voor deze bedrijven is op den duur bedrijfsbeëindiging de enige mogelijkheid - dan moet het onbevredigende van de financiële positie van menig bedrijf voor een belangrijk deel worden gezocht in het feit, dat de bloemisterijbedrijven in het algemeen - evenals andere tuinbouwbedrijven - ondernemingen zijn met een persoonlijke ondernemingsvorm. Het feit dat het eigen vermogen van het bedrijf tevens het eigen vermogen van de ondernemer(s) is, heeft nl. als consequentie dat bij overlijden of uittreden van de ondernemer(s) uitkeringen moeten worden gedaan die een aantasting vormen van de liquiditeit. Vooral in

Aalsmeer waar + 60% van de ondernemers in firmaverband werken dient, in sterkere mate naar gelang het aantal ondernemers per bedrijf groter en de leeftijd van dezen hoger is, met deze realiteit rekening te worden gehouden. (Uit het onderzoek is gebleken dat de financiële positie van de firma's gemiddeld ook inderdaad sterker is dan die van de eenmanszaken). Men kan dan ook spreken van een voortdurende regeneratie van het eigen vermogen na het aflossen van de wachst.

Maar ook voordat deze aflossing geschiedt kan het noodzakelijk zijn een of meer zoons te paard te helpen bij de aankoop of de opzet van een bedrijf of zodanige voorzieningen te treffen dat het bedrijf na de overdracht een redelijk bestaan voor de zoon oplevert. Of dat aan deze zoon(s) geregeld een winstaandeel wordt toegekend ten einde t.z.t. een te zware schuld aan de erfgenamen te vermijden.

De persoonlijke ondernemingsvorm zal men voor de overgrote meerderheid van de Nederlandse tuinbouwbedrijven als gegeven voor de naaste toekomst moeten accepteren. Aan de nadelen van deze ondernemingsvorm - proces van voortdurende regeneratie van het eigen vermogen, tijdelijke onevenwichtigheid in de financiële positie en beperkte groeicapaciteit - valt derhalve niet te ontkomen. De in het algemeen kwetsbare financiële structuur van de persoonlijke onderneming kan in zekere mate worden gecompenseerd door de grote veerkracht van deze ondernemingsvorm. In "magere" jaren met hoge aflossingsverplichtingen of een verliesgevend exploitatie worden de privé-uitgaven sterk beperkt, waardoor de spaarcapaciteit wordt vergroot.

Dit voordeel van de persoonlijke ondernemingsvorm in de functie van buffer tegen illiquiditeit vindt men in het bijzonder in het gezinsbedrijf.

In dit licht bezien moet de financiële positie van stellig 60 à 70% van de Aalsmeerse bedrijven niet als ongunstig worden beoordeeld.

§ 5. Het toekomstige perspectief

De financiële positie moet enerzijds worden geprojecteerd tegen de steeds groeiende vermogensbehoefte per bedrijf en anderzijds tegen de toekomstige rentabiliteit. Wat het eerste punt betreft, lijkt een verdere uitbouw van het Aalsmeerse bloemisterijbedrijf in de breedte en in de diepte waarschijnlijk. Voorzover het uitbreidingen betreft kunnen deze slechts op een beperkte schaal op de bestaande bedrijven worden gerealiseerd, hetzij doordat bedrijven zijn volgebouwd, hetzij door de ongunstige perceelsbouw. Een verplaatsing van bedrijven zal zeer hoge investeringen vergen.

Wat de toekomstige rentabiliteit betreft lijkt een verdere daling van de rentabiliteit in de bloemisterij waarschijnlijker dan een handhaving ervan op het niveau van de voorgaande jaren. De consequenties hiervan voor het financieringsbeleid zijn afhankelijk van de steeds uiteenlopende positie van de bedrijven inzake rentabiliteit en financiële positie.

In het algemeen kan men stellen, dat de ondernemer op de, wat financiële structuur betreft kwetsbare, persoonlijke onderneming steeds de eisen van een evenwichtige financiering moet afwegen tegen de mogelijk-

heden van resp. een vergroting en handhaving van het rentabiliteitsniveau door nieuwe investeringen. Of anders geformuleerd: de risico's van een onevenwichtige financiering moeten worden gesteld tegenover de risico's die men loopt indien over een lange periode geen aanpassing van de bedrijfsstructuur aan de technische ontwikkeling plaatsheeft.

Samenvatting

1. De waarde van de bezittingen van 81 bedrijven als representatie van 750 kwekersbedrijven in Aalsmeer, Amstelveen, Haarlemmermeer en Uithoorn bedroeg per 1 januari 1966 gemiddeld f. 233.000,- per bedrijf. De beteelde oppervlakte bedroeg 1/2 hectare, waarvan 65% met glas gedekt. De totale waarde voor alle 750 bedrijven zal derhalve op dat moment ca. 175 miljoen gulden hebben bedragen. Inclusief de bedrijven die niet zijn onderzocht (vnl. handelskwekerijen) zal de totale waarde in een orde van grootte van 250 miljoen gulden zijn te stellen. Van de voornoemde 175 miljoen gulden was 64% in rozenbedrijven, 12% in potplantenbedrijven en 24% in overige bedrijven geïnvesteerd.
2. Van de totale waarde van de bezittingen heeft 82% betrekking op investeringen in het bedrijf en de bedrijfswoning, 7% op vlottende en liquide middelen, 2% op uitgegeven leningen, 4% op deelnemingen in veiling- en inkoopcoöperatie, 1% op effecten en 4% op overige activa, voornamelijk bestaande uit woonhuizen en premies levensverzekering.
3. Van de totale waarde van de bezittingen was 72% met eigen en derhalve 28% met vreemd vermogen gefinancierd. Voor rozenbedrijven bedroeg het percentage eigen vermogen 71, voor potplantenbedrijven 81 en voor de overige bedrijven 69.
4. Agrarische kredietbanken dragen voor ruim 60% in de financiering met vreemd vermogen bij, waarvan 40% in de vorm van krediethypotheek. Overige kredieten op lange termijn worden verstrekt door familieleden (14%), particulieren (3%) en diverse kredietinstellingen (2%). De schulden op korte termijn hebben betrekking op leveranties en diensten (11%), op kort veiling- en/of bankkrediet (2%) en op belastingen en premies sociale verzekeringen (7%).
5. In het tijdvak 1955-1966 is de nominale waarde van de bezittingen verdrievoudigd, het vreemd vermogen waarmede deze bedrijven zijn gefinancierd bijna verviervoudigd.
6. Het aandeel van agrarische kredietbanken in de kredietverstrekking is in deze tien jaar verdubbeld. Deze sterke toename ging in mindering van de bijdrage van familieleden in de kredietverlening, zeer in het bijzonder echter van de leningen verstrekt door particuliere personen en instellingen. Deze laatsten nemen nauwelijks meer aan de kredietverstrekking deel.
7. De vrij belangrijke plaats van de krediethypotheek in de totale kredietverlening is vrijwel ongewijzigd gebleven. In de structuur van de kredieten welke door agrarische banken worden verstrekt is het accent evenwel komen te liggen op het "vaste voorschot".

8. Bij vergelijking met de resultaten van een onderzoek dat - eveneens per 1 januari 1966 - naar de financiële positie van de tuinbouw in het Zuidhollands Glasdistrict werd ingesteld, blijkt dat het percentage waarmee de Aalsmeerse kwekersbedrijven met vreemd vermogen waren gefinancierd (28%) aanmerkelijk lager is dan het desbetreffende percentage van voornoemd Glasdistrict (40%).
9. De jaarlijkse investeringen in de bloemisterij waren in het tijdvak 1963 t/m 1965 hoger dan in voorliggende jaren. Mede door verminderde winstgevendheid zijn deze investeringen in sterkere mate dan voorheen met vreemd vermogen gefinancierd.
10. Het financieringsgedrag van de kwekers was zeer verschillend. In de periode 1963 t/m 1965 financierden goed winstgevende bedrijven belangrijke investeringen vrijwel uitsluitend uit eigen toegevloede middelen. Anderzijds moesten jongere ondernemers daartoe in sterke mate gebruik maken van vreemd vermogen. Weinig investeringen konden worden verricht door onrendabele - tevens zwak-solvabele - bedrijven met oude bedrijfsapparatuur. Door uiterste zuinigheid terzake van privé-bestedingen kon nog in geringe mate worden bespaard. Oudere ondernemers met goede solvabiliteit werden door begrijpelijke motieven tot beperking van de investeringsactiviteit geleid.
11. Gemiddeld werd over het tijdvak 1963 t/m 1965 f. 10.000,- per jaar gespaard en f. 6.000,- geleend. De mutaties van het eigen vermogen bedroegen derhalve 63% van de totale vermogensmutaties. Voor de periode 1959 t/m 1962 werden deze bedragen becijferd op resp. f. 11.300,- en f. 1.800,-, het percentage op 86.
12. In het tijdvak 1963 t/m 1965 bedroegen de mutaties in het eigen vermogen van 62% van de bedrijven meer dan 50% van de totale vermogensmutaties. Bij 38% van de bedrijven lag het accent derhalve op aantrekkings van vreemd vermogen.
13. De bedrijven (28%) waarvan de mutaties in het eigen vermogen in genoemd tijdvak hoger waren dan f. 15.000,- per jaar droegen voor ca. 80% bij tot de totale aanwas van eigen vermogen die door alle bedrijven te zamen per saldo werd verkregen.
14. De vermogensbehoeften tengevolge van uitbreidings- en diepte-investeringen (incl. woningen) in deze periode waren naar schatting door de helft van de bedrijven voor ten minste 50% door aanwas van eigen vermogen gedeckt.
15. Een vergelijking met het Zuidhollands Glasdistrict toont een groot verschil aan ten aanzien van de verhouding van de mutaties eigen en vreemd vermogen: in de periode 1963 t/m 1965 lag het accent voor Aalsmeer vrij sterk op de mutaties eigen vermogen, voor het Glasdistrict zeer sterk op de mutaties vreemd vermogen.

16. Op 20% van de Aalsmeerse bedrijven hadden in het tijdvak 1963 t/m 1965 investeringen plaats in woonhuizen. De financiële positie van een aantal bedrijven is hierdoor min of meer ernstig verzwakt.
17. De liquiditeit op lange termijn kon globaal genomen ten aanzien van 48% van de bedrijven gunstig tot zeer gunstig worden beoordeeld. Met redelijk gunstig werd 13%, met matig gunstig 20%, met ongunstig 19% van de bedrijven gekwalificeerd.
18. Rozenbedrijven hebben gemiddeld een gunstige liquiditeit op lange termijn, evenals de grotere potplantenbedrijven. Van kleinere potplantenbedrijven en van "overige" bedrijven is deze gemiddeld minder gunstig.
19. Voor grotere bedrijven valt het liquiditeitsoordeel redelijk tot zeer gunstig, voor de kleinste bedrijven ongunstig uit. Van middelgrote bedrijven is de liquiditeit zeer gevarieerd.
20. Door het grotere gewicht van de bedrijven met gunstige liquiditeit op lange termijn is de "gewogen" liquiditeit van de Aalsmeerse bloemisterij gunstiger dan de "ongewogen" liquiditeit.
21. Van bedrijven waarvan de (oudste) ondernemer ouder was dan 40 jaar was de liquiditeit op lange termijn beter dan die van bedrijven met jongere ondernemers.
22. Van de bedrijven (20%) waarvan de (oudste) ondernemer jonger was dan 40 jaar, is de helft overgenomen van vader, de andere helft zelfstandig gesticht. De meeste van deze laatste bedrijven zijn met een minimale capaciteit gestart. Slechts enkele ondernemers zijn door belangrijke financieringshulp direct "te paard gezet". De financiële positie van de gestichte bedrijven is gunstiger dan van de overgenomen bedrijven wat de rentabiliteit - en daarmee de besparingscapaciteit - aangaat. Het percentage eigen vermogen van de gestichte bedrijven is echter ongunstiger.
23. Voor vennootschappen onder een firma (36% van de bedrijven, 50% van de ondernemers) werd een gunstiger liquiditeit op lange termijn geconstateerd dan voor eenmanszaken.
24. Bedrijven zonder opvolger (16%) hebben een zeer uiteenlopende financiële positie. De meeste ondernemers laten het bedrijf verouderen en zetten daarbij zo mogelijk vaste goederen in liquiditeiten om. Alleen de bedrijven met een zeer gunstige liquiditeit slagen, blijkens de cijfers, in deze opzet.
25. Het aantal bedrijven met gebrek aan of met weinig weerstandsvermogen tegen gevaren van illiquiditeit kan globaal op 40% worden gesteld.

26. De liquiditeit op korte termijn was per 1 januari 1966, met inachtneming van de kredietruimte waarover op korte termijn kon worden beschikt, gemiddeld bevredigend. Zonder deze aanvullende mogelijkheid was het beeld aanmerkelijk minder gunstig. Van ruim de helft van het aantal bedrijven werd de voorraad vlottende en liquide middelen namelijk overtroffen door de korte schulden.
27. Door afneming van de voorraad liquiditeiten en toeneming van de schulden aan leveranciers is de liquiditeit op korte termijn in de laatste tien jaar verslechterd.
28. Een vergelijking van de voorraad liquiditeiten met die van het Zuidhollands Glasdistrict per 1 januari 1966 valt ten ongunste van Aalsmeer uit.
29. De bestedingsruimte in 1966 was, mede dank zij de bevredigende bedrijfsuitkomsten, behoudens enkele uitzonderingen voldoende voor de voorziening in de vlottende vermogensbehoefte van de teelt, voor het verrichten van aflossingen en voor het doen van normale consumptieve uitgaven.
30. In verband met de geringe voorraad liquiditeiten valt het niet te verwonderen dat de lage bloemenprijzen in de zomer van 1967 op menig bedrijf tot liquiditeitsspanningen hebben geleid.

BIJLAGEN

BALANS PER 1 JANUARI 1966 GEMIDDELD PER BEDRIJF (bedragen x f. 1000,-)

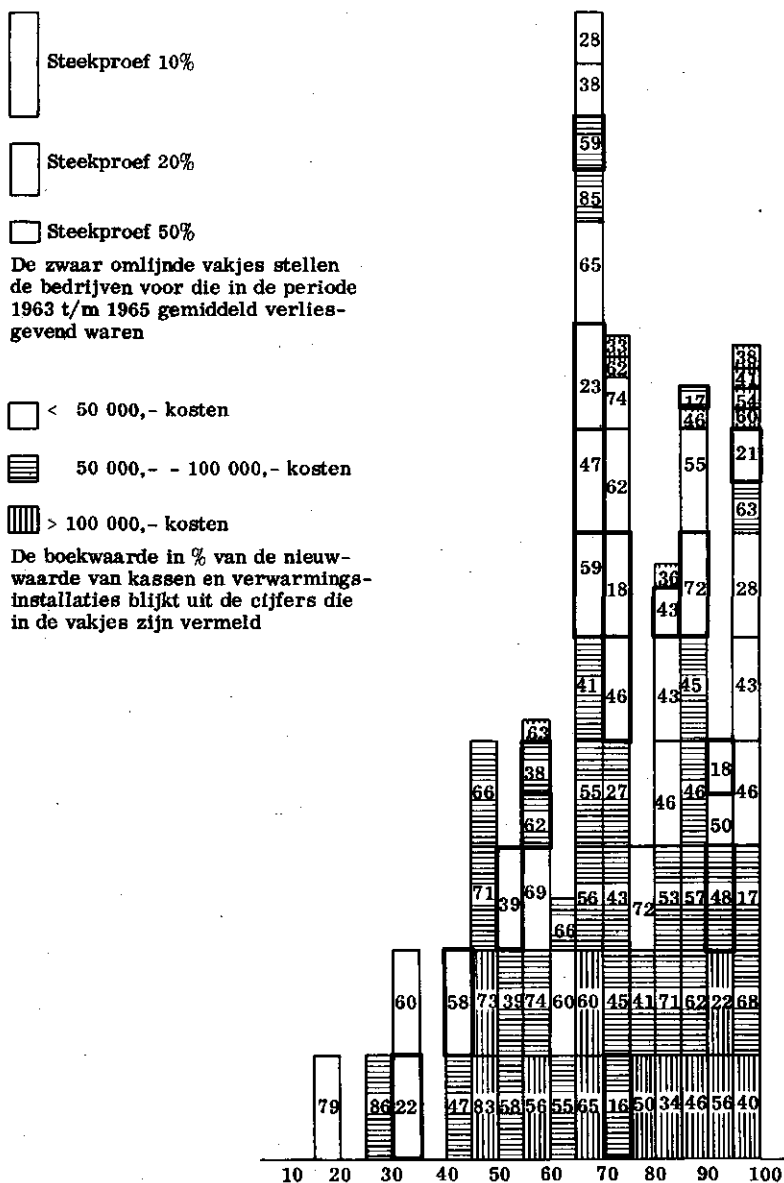
Alle bedr.	Onderscheiding naar										bedrijfstype																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
	bedrijfs-grootte (indeling naar kosten)		ouderdom prod. midd. (boekwaarde in % van de nieuwwaarden)		rentabiliteit		solvabiliteit		rozen pot- planten bedr.																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																						
	<50000,-	50000,- 100000,-	>100000,-	<40	40- 60	60- 80	80- 100	100- 120	120- 140	140- 160	160- 180	180- 200	200- 220	220- 240	240- 260	260- 280	280- 300	300- 320	320- 340	340- 360	360- 380	380- 400	400- 420	420- 440	440- 460	460- 480	480- 500	500- 520	520- 540	540- 560	560- 580	580- 600	600- 620	620- 640	640- 660	660- 680	680- 700	700- 720	720- 740	740- 760	760- 780	780- 800	800- 820	820- 840	840- 860	860- 880	880- 900	900- 920	920- 940	940- 960	960- 980	980- 1000	1000- 1020	1020- 1040	1040- 1060	1060- 1080	1080- 1100	1100- 1120	1120- 1140	1140- 1160	1160- 1180	1180- 1200	1200- 1220	1220- 1240	1240- 1260	1260- 1280	1280- 1300	1300- 1320	1320- 1340	1340- 1360	1360- 1380	1380- 1400	1400- 1420	1420- 1440	1440- 1460	1460- 1480	1480- 1500	1500- 1520	1520- 1540	1540- 1560	1560- 1580	1580- 1600	1600- 1620	1620- 1640	1640- 1660	1660- 1680	1680- 1700	1700- 1720	1720- 1740	1740- 1760	1760- 1780	1780- 1800	1800- 1820	1820- 1840	1840- 1860	1860- 1880	1880- 1900	1900- 1920	1920- 1940	1940- 1960	1960- 1980	1980- 2000	2000- 2020	2020- 2040	2040- 2060	2060- 2080	2080- 2100	2100- 2120	2120- 2140	2140- 2160	2160- 2180	2180- 2200	2200- 2220	2220- 2240	2240- 2260	2260- 2280	2280- 2300	2300- 2320	2320- 2340	2340- 2360	2360- 2380	2380- 2400	2400- 2420	2420- 2440	2440- 2460	2460- 2480	2480- 2500	2500- 2520	2520- 2540	2540- 2560	2560- 2580	2580- 2600	2600- 2620	2620- 2640	2640- 2660	2660- 2680	2680- 2700	2700- 2720	2720- 2740	2740- 2760	2760- 2780	2780- 2800	2800- 2820	2820- 2840	2840- 2860	2860- 2880	2880- 2900	2900- 2920	2920- 2940	2940- 2960	2960- 2980	2980- 3000	3000- 3020	3020- 3040	3040- 3060	3060- 3080	3080- 3100	3100- 3120	3120- 3140	3140- 3160	3160- 3180	3180- 3200	3200- 3220	3220- 3240	3240- 3260	3260- 3280	3280- 3300	3300- 3320	3320- 3340	3340- 3360	3360- 3380	3380- 3400	3400- 3420	3420- 3440	3440- 3460	3460- 3480	3480- 3500	3500- 3520	3520- 3540	3540- 3560	3560- 3580	3580- 3600	3600- 3620	3620- 3640	3640- 3660	3660- 3680	3680- 3700	3700- 3720	3720- 3740	3740- 3760	3760- 3780	3780- 3800	3800- 3820	3820- 3840	3840- 3860	3860- 3880	3880- 3900	3900- 3920	3920- 3940	3940- 3960	3960- 3980	3980- 4000	4000- 4020	4020- 4040	4040- 4060	4060- 4080	4080- 4100	4100- 4120	4120- 4140	4140- 4160	4160- 4180	4180- 4200	4200- 4220	4220- 4240	4240- 4260	4260- 4280	4280- 4300	4300- 4320	4320- 4340	4340- 4360	4360- 4380	4380- 4400	4400- 4420	4420- 4440	4440- 4460	4460- 4480	4480- 4500	4500- 4520	4520- 4540	4540- 4560	4560- 4580	4580- 4600	4600- 4620	4620- 4640	4640- 4660	4660- 4680	4680- 4700	4700- 4720	4720- 4740	4740- 4760	4760- 4780	4780- 4800	4800- 4820	4820- 4840	4840- 4860	4860- 4880	4880- 4900	4900- 4920	4920- 4940	4940- 4960	4960- 4980	4980- 5000	5000- 5020	5020- 5040	5040- 5060	5060- 5080	5080- 5100	5100- 5120	5120- 5140	5140- 5160	5160- 5180	5180- 5200	5200- 5220	5220- 5240	5240- 5260	5260- 5280	5280- 5300	5300- 5320	5320- 5340	5340- 5360	5360- 5380	5380- 5400	5400- 5420	5420- 5440	5440- 5460	5460- 5480	5480- 5500	5500- 5520	5520- 5540	5540- 5560	5560- 5580	5580- 5600	5600- 5620	5620- 5640	5640- 5660	5660- 5680	5680- 5700	5700- 5720	5720- 5740	5740- 5760	5760- 5780	5780- 5800	5800- 5820	5820- 5840	5840- 5860	5860- 5880	5880- 5900	5900- 5920	5920- 5940	5940- 5960	5960- 5980	5980- 6000	6000- 6020	6020- 6040	6040- 6060	6060- 6080	6080- 6100	6100- 6120	6120- 6140	6140- 6160	6160- 6180	6180- 6200	6200- 6220	6220- 6240	6240- 6260	6260- 6280	6280- 6300	6300- 6320	6320- 6340	6340- 6360	6360- 6380	6380- 6400	6400- 6420	6420- 6440	6440- 6460	6460- 6480	6480- 6500	6500- 6520	6520- 6540	6540- 6560	6560- 6580	6580- 6600	6600- 6620	6620- 6640	6640- 6660	6660- 6680	6680- 6700	6700- 6720	6720- 6740	6740- 6760	6760- 6780	6780- 6800	6800- 6820	6820- 6840	6840- 6860	6860- 6880	6880- 6900	6900- 6920	6920- 6940	6940- 6960	6960- 6980	6980- 7000	7000- 7020	7020- 7040	7040- 7060	7060- 7080	7080- 7100	7100- 7120	7120- 7140	7140- 7160	7160- 7180	7180- 7200	7200- 7220	7220- 7240	7240- 7260	7260- 7280	7280- 7300	7300- 7320	7320- 7340	7340- 7360	7360- 7380	7380- 7400	7400- 7420	7420- 7440	7440- 7460	7460- 7480	7480- 7500	7500- 7520	7520- 7540	7540- 7560	7560- 7580	7580- 7600	7600- 7620	7620- 7640	7640- 7660	7660- 7680	7680- 7700	7700- 7720	7720- 7740	7740- 7760	7760- 7780	7780- 7800	7800- 7820	7820- 7840	7840- 7860	7860- 7880	7880- 7900	7900- 7920	7920- 7940	7940- 7960	7960- 7980	7980- 8000	8000- 8020	8020- 8040	8040- 8060	8060- 8080	8080- 8100	8100- 8120	8120- 8140	8140- 8160	8160- 8180	8180- 8200	8200- 8220	8220- 8240	8240- 8260	8260- 8280	8280- 8300	8300- 8320	8320- 8340	8340- 8360	8360- 8380	8380- 8400	8400- 8420	8420- 8440	8440- 8460	8460- 8480	8480- 8500	8500- 8520	8520- 8540	8540- 8560	8560- 8580	8580- 8600	8600- 8620	8620- 8640	8640- 8660	8660- 8680	8680- 8700	8700- 8720	8720- 8740	8740- 8760	8760- 8780	8780- 8800	8800- 8820	8820- 8840	8840- 8860	8860- 8880	8880- 8900	8900- 8920	8920- 8940	8940- 8960	8960- 8980	8980- 9000	9000- 9020	9020- 9040	9040- 9060	9060- 9080	9080- 9100	9100- 9120	9120- 9140	9140- 9160	9160- 9180	9180- 9200	9200- 9220	9220- 9240	9240- 9260	9260- 9280	9280- 9300	9300- 9320	9320- 9340	9340- 9360	9360- 9380	9380- 9400	9400- 9420	9420- 9440	9440- 9460	9460- 9480	9480- 9500	9500- 9520	9520- 9540	9540- 9560	9560- 9580	9580- 9600	9600- 9620	9620- 9640	9640- 9660	9660- 9680	9680- 9700	9700- 9720	9720- 9740	9740- 9760	9760- 9780	9780- 9800	9800- 9820	9820- 9840	9840- 9860	9860- 9880	9880- 9900	9900- 9920	9920- 9940	9940- 9960	9960- 9980	9980- 10000	10000- 10020	10020- 10040	10040- 10060	10060- 10080	10080- 10100	10100- 10120	10120- 10140	10140- 10160	10160- 10180	10180- 10200	10200- 10220	10220- 10240	10240- 10260	10260- 10280	10280- 10300	10300- 10320	10320- 10340	10340- 10360	10360- 10380	10380- 10400	10400- 10420	10420- 10440	10440- 10460	10460- 10480	10480- 10500	10500- 10520	10520- 10540	10540- 10560	10560- 10580	10580- 10600	10600- 10620	10620- 10640	10640- 10660	10660- 10680	10680- 10700	10700- 10720	10720- 10740	10740- 10760	10760- 10780	10780- 10800	10800- 10820	10820- 10840	10840- 10860	10860- 10880	10880- 10900	10900- 10920	10920- 10940	10940- 10960	10960- 10980	10980- 11000	11000- 11020	11020- 11040	11040- 11060	11060- 11080	11080- 11100	11100- 11120	11120- 11140	11140- 11160	11160- 11180	11180- 11200	11200- 11220	11220- 11240	11240- 11260	11260- 11280	11280- 11300	11300- 11320	11320- 11340	11340- 11360	11360- 11380	11380- 11400	11400- 11420	11420- 11440	11440- 11460	11460- 11480	11480- 11500	11500- 11520	11520- 11540	11540- 11560	11560- 11580	11580- 11600	11600- 11620	11620- 11640	11640- 11660	11660- 11680	11680- 11700	11700- 11720	11720- 11740	11740- 11760	11760- 11780	11780- 11800	11800- 11820	11820- 11840	11840- 11860	11860- 11880	11880- 11900	11900- 11920	11920- 11940	11940- 11960	11960- 11980	11980- 12000	12000- 12020	12020- 12040	12040- 12060	12060- 12080	12080- 12100	12100- 12120	12120- 12140	12140- 12160	12160- 12180	12180- 12200	12200- 12220	12220- 12240	12240- 12260	12260- 12280	12280- 12300	12300- 12320	12320- 12340	12340- 12360	12360- 12380	12380- 12400	12400- 12420	12420- 12440	12440- 12460	12460- 12480	12480- 12500	12500- 12520	12520- 12540	12540- 12560	12560- 12580	12580- 12600	12600- 12620	12620- 12640	12640- 12660	12660- 12680	12680- 12700	12700- 12720	12720- 12740	12740- 12760	12760- 12780	12780- 12800	12800- 12820	12820- 12840	12840- 12860	12860- 12880	12880- 12900	12900- 12920	12920- 12940	12940- 12960	12960- 12980	12980- 13000	13000- 13020	13020- 13040	13040- 13060	13060- 13080	13080- 13100	13100- 13120	13120- 13140	13140- 13160	13160- 13180	13180- 13200	13200- 13220	13220- 13240	13240- 13260	13260- 13280	13280- 13300	13300- 13320	13320- 13340	13340- 13360	13360- 13380	13380- 13400	13400- 13420	13420- 13440	13440- 13460	13460- 13480	13480- 13500	13500- 13520	13520- 13540	13540- 13560	13560- 13580	13580- 13600	13600- 13620	13620- 13640	13640- 13660	13660- 13680	13680- 13700	13700- 13720	13720- 13740	13740- 13760	13760- 13780	13780- 13800	13800- 13820	13820- 13840	13840- 13860	13860- 13880	13880- 13900	13900- 13920	13920- 13940	13940- 13960	13960- 13980	13980- 14000	14000

BIJLAGE 2

DE STRUCTUUR VAN DE BALANS PER 1 JANUARI 1966 (BESTANDDELEN IN % VAN DE TOTAALWAARDE VAN DE ACTIVA)
(bedragen x f. 1000,-)

Alle bedrijven		Onderscheiding naar										bedrijfstype ro- pot- ov. zen plan- bedr. ten					
Frequentie percentage	in in %	bedrijfsgrrootte (indeling naar kosten)	ouderdom prod. midd. (boekwaarde in % van de nieuwswaarde)			rentabiliteit in % van de nieuwswaarde	solvabiliteit										
			<50,0	50,0->100,0 100,0	<40		40-<60	60-100	<60	60-<80	80-100						
Aantal bedrijven in %	100	38	43	19	22	45	33	21	38	41	26	37	37	57	13	30	
Aantal bedrijven	81	29	32	20	20	34	27	18	33	30	19	29	33	38	23	20	
Gem. kosten	63,6	33,0	62,2	127,3	55,9	69,9	59,9	38,6	63,0	77,2	57,9	57,7	73,3	67,9	70,5	52,3	
ACTIVA																	
Duurz. prod. midd.:																	
grond	98	30,3	13	12	14	12	14	13	15	11	14	14	12	13	13	8	15
bedrijfsgebouwen	96	5,9	3	2	2	2	2	3	3	2	3	3	2	2	2	2	3
kassen en bakken	99	51,4	22	19	23	12	21	28	18	21	24	29	23	18	23	18	22
verw. installaties	96	29,4	13	11	14	8	12	16	10	13	13	16	14	10	13	10	13
bedrijfswoningen	91	35,8	15	20	14	15	16	12	18	16	14	14	18	15	15	18	16
inventaris	100	15,0	6	7	6	6	7	6	7	6	6	7	7	6	6	7	7
levende inventaris	100	23,2	10	7	11	10	11	8	11	11	9	8	11	10	9	14	10
Totaal duurzame productiemiddelen	191,0		79	83	83	69	83	86	82	80	83	91	87	74	81	77	86
Voorraden, vord. en vooruitbet. posten	100	4,2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Kas, bank en giro	95	11,7	5	3	5	9	5	3	4	6	5	1	4	8	5	11	3
Effecten	10	1,0	1	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	1	-	2	-
Leningen u/g	32	5,6	2	1	4	1	7	2	1	2	3	-	1	5	4	2	-
Deelnemingen	99	9,8	4	3	4	5	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
Overige activa	75	9,4	4	5	4	3	8	3	4	7	6	2	2	6	4	2	5
Totaal activa	232,7		134,4	212,1	474,1	181,7	244,5	249,7	117,6	203,9	230,7	217,6	196,2	279,0	260,9	209,4	189,2
PASSIVA																	
Vreemd vermogen	65,2		31	31	24	21	21	41	29	27	28	55	31	12	29	19	31
Eigen vermogen	167,5		69	69	76	79	79	59	71	73	72	45	69	88	71	81	69
Totaal passiva	232,7		100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

BIJLAGE 3: Spreiding van het eigen vermogen in procenten van het totaalvermogen (solvabiliteit) per 1 januari 1966

BIJLAGE 4

DE STRUCTUUR VAN HET VREEMDE VERMOGEN PER 1 JANUARI 1966 (bedragen x f. 1000,-)

Alle bedrijven		Onderscheiding naar							bedrijfstype							
Frequentie percentage	in gld. %	bedrijfsgrrootte (indeling naar kosten)	ouderdom prod. middl. (o oekwaarde in % van de nieuwwaarde)		rentabiliteit	solvabiliteit	ro- pot- zen plan- bedr. ten									
			< 50,0	50,0->100,0 100,0				<100	100-120	>120						
Aantal bedrijven in %	100	38	43	19	22	45	33	21	38	41	26	37	37	57	13	30
Aantal bedrijven	81	29	32	20	20	32	27	18	33	30	19	29	33	38	23	20
Boekw. in % v. nieuww.																
Kassen en verw. inst.	51	49	53	52	27	49	69	40	51	57	61	49	47	50	49	53
<u>Kort krediet</u>																
Leveranciers																
Materialen	86	3,8	4	7	5	9	7	4	10	6	5	4	6	9	5	11
Investeringen	32	3,4	5	5	6	4	4	7	6	4	6	6	6	2	4	14
Vellingskrediet en																
kort bankkrediet	21	1,0	2	2	1	3	1	1	5	2	1	3	1	-	2	2
Privé belastingen	93	4,7	7	6	8	8	8	6	3	6	9	3	9	15	8	11
Totaal kort krediet			20	18	20	24	20	18	24	18	21	16	22	26	19	38
<u>Middellang krediet</u>																
Krediethypotheek																
boerenleenbanken	62	16,6	25	21	29	25	30	32	33	30	22	23	24	32	28	19
<u>Lang krediet</u>																
Leningen v. familie	38	9,0	14	12	13	17	6	18	5	9	18	8	10	36	12	17
Leningen v. particul.	11	1,8	3	2	-	7	2	-	2	1	4	-	8	-	4	3
Vaste voorschotten																
boerenleenbanken	52	23,6	36	42	37	31	28	28	23	41	35	51	33	5	35	19
Ov. kred. instellingen	10	1,3	2	5	1	-	10	2	13	1	-	2	3	1	2	4
Totaal lang krediet			55	61	51	55	46	48	43	52	57	61	54	42	53	43
Totaal krediet (%)			100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Totaal krediet (bedrag)			41,2	65,1	113,5	37,2	51,8	101,6	33,8	55,3	91,2	120,0	60,3	32,2	74,4	58,3
Vreemd vermogen in %																
van totaal vermogen	28		31	31	24	21	21	41	29	27	28	55	31	12	29	31

VERMOGENS- EN KAPITAALMUTATIES IN DE JAREN 1959 t/m 1965, IN 1000 GULDEN GEMIDDELD PER BEDRIJF

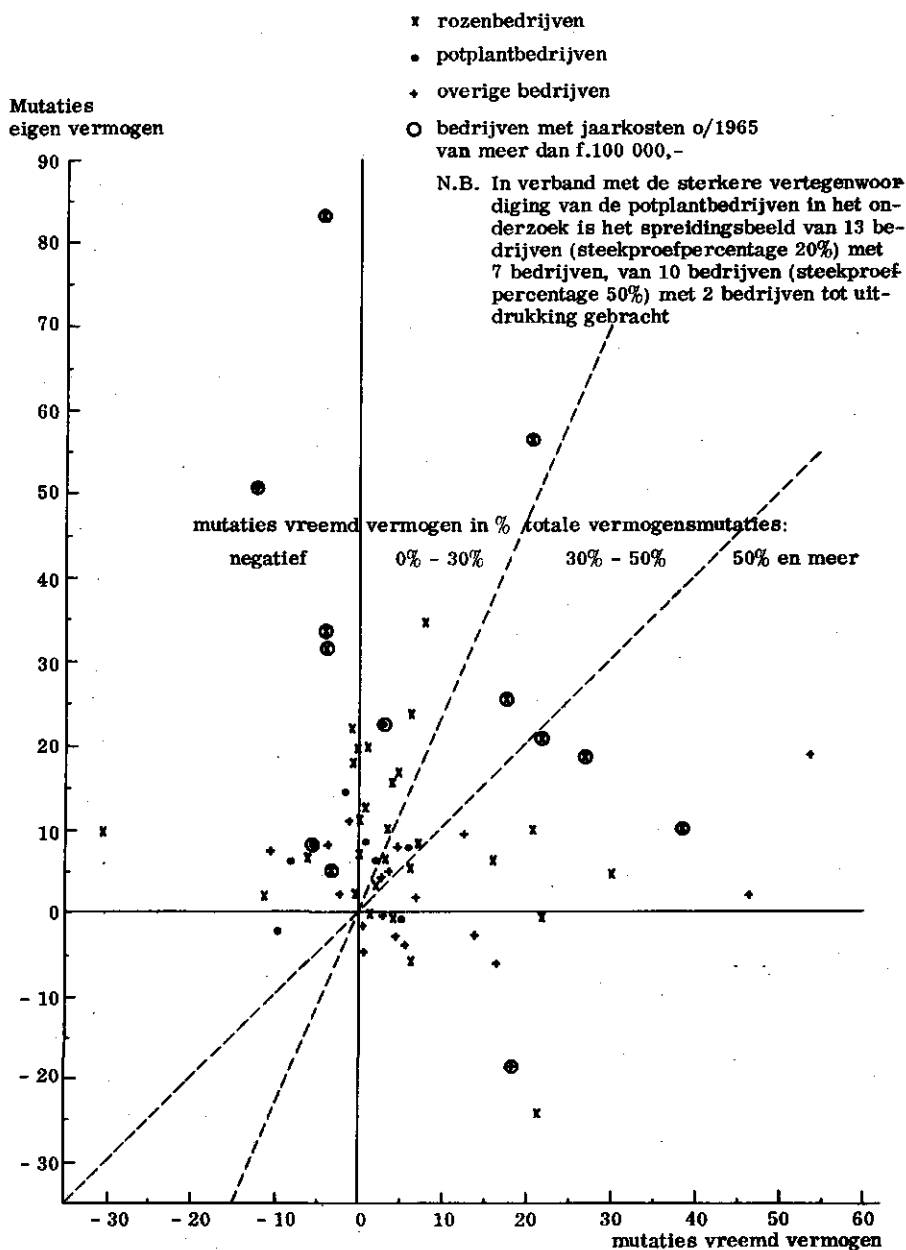
	Oude steekproef			Nieuwe steekproef			1959 t/m 1962		1963 t/m 1965	
	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	gem. per jaar	gem. per jaar	
Aantal bedrijven	79	80	82	85	83	82	81	82	81	
Totale kosten gem.p. bedrijf x 1000	42	45	48	51	55	65	71	46	64	
Opbrengsten in % v.d.kosten (gew.)	126	132	129	136	124	119	122	131	122	
Aantal ondernemers gem per bedrijf	1,7	1,7	1,7	1,7	1,6	1,6	1,6	1,7	1,6	
MUTATIES EIGEN VERMOGEN										
Netto-overschot bedrijf	10,8	14,3	13,7	18,2	13,1	12,4	16,0	14,3	13,8	
Handenarbeid ondernemer(s)	8,4	9,2	9,8	10,0	11,7	13,6	15,0	9,3	13,4	
Arbeidsinkomen ondernemer(s)	19,2	23,5	23,5	28,2	24,8	26,0	31,0	23,6	27,2	
Rente meer berekend dan betaald	3,2	3,4	3,9	4,1	3,2	5,5	6,0	3,6	5,0	
Ondernemersinkomen	22,4	26,9	27,4	32,3	28,0	31,5	37,0	27,2	32,2	
Handenarbeid gezinsleden	1,3	1,5	1,5	1,3	1,6	2,0	2,1	1,4	2,0	
Gezinsinkomen uit bedrijf	23,7	28,4	28,9	33,6	29,6	33,5	39,1	28,6	34,2	
Gezinsinkomen buiten bedrijf	1,5	1,9	1,9	2,2	1,5	1,6	2,1	1,9	1,8	
Totaal gezinsinkomen	25,2	30,3	30,8	35,8	31,1	35,1	41,2	30,5	36,0	
Belasting en premie AOW, AWW + AKW	5,0	6,1	7,1	7,4	5,8	7,9	7,9	6,4	7,3	
Huishouding e.a. privé-uitgaven	11,9	12,7	13,5	14,6	15,4	17,4	19,3	13,2	17,5	
Besparing	8,3	11,5	10,2	13,8	9,9	9,8	14,0	10,9	11,2	
Overige mutaties eigen vermogen	0,2	1,2	-	0,2	0,1	- 0,9	0,4	0,4	- 0,8	
Totaal mutaties eigen vermogen	8,5	12,7	10,2	14,0	10,0	8,9	14,4	11,3	10,4	
Mutaties vreemd vermogen	0,5	3,2	- 1,2	4,6	7,0	6,5	7,2	1,8	6,1	
Totaal vermogensmutaties	9,0	15,9	9,0	18,6	17,0	15,4	21,6	13,1	16,5	
MUTATIES KAPITAAL										
Duurzame produktiemiddelen:										
bruto-investering per saldo	13,2	17,0	14,7	19,3	21,8	24,8	26,9	16,1	23,1	
economische afschrijving	6,1	6,8	7,2	7,9	9,2	12,5	14,1	7,0	11,9	
netto-investering	7,1	10,2	7,5	11,4	12,6	12,3	12,8	9,1	11,2	
Liquide en vlottende middelen	1,1	3,3	- 1,4	5,1	1,9	0,6	1,5	2,0	1,3	
Beleggingen buiten bedrijf	0,8	2,4	2,0	2,1	2,5	2,5	7,3	2,0	4,0	
Totaal kapitaalmutaties	9,0	15,9	9,0	18,6	17,0	15,4	21,6	13,1	16,5	

BIJLAGE 6

VERMOGENS- EN KAPITAALMUTATIES IN 1963, 1964 EN 1965, UITGEDRUKT IN DUIZEND GULDEN, GEM. PER JAAR PER BEDR.

Alle bedrijfstype bedr.	Bedrijfstype		Bedrijfsgröote		Ouderdom(prod. m. boekw. in % nieuwwaarde)		Rentabiliteit		Solvabiliteit						
	ov.		op basis f. 1000,-		m. boekw. in % nieuwwaarde)		opr. '63 t/m '65 in % kosten		eigen vermogen in % balanswaarde						
	rozen	potpl. bedr.	< 50	50-100	> 100	< 40	40-60	> 60	< 100	100-120	> 120	< 60	60-80	80-100	
Aantal bedr. in %	100	57	13	38	43	19	22	45	33	21	38	41	26	37	37
Aantal ondern.p. bedr.	1,6	1,5	1,8	1,7	1,2	1,6	2,5	1,7	1,8	1,4	1,4	1,6	1,8	1,2	1,5
Kosten 1963 t/m 1965															
gem. per jaar	64	68	71	52	33	62	127	56	70	60	39	63	77	58	73
Boekw. kassen en verw.															
in % nieuwwaarde	51	50	49	53	49	53	52	27	49	69	40	51	57	61	49
Opr. '63 t/m '65 in % kost.	116	125	107	104	106	188	136	103	116	126	86	111	138	111	115
Eigen verm. in % balansw.	72	71	81	69	69	69	76	79	79	59	71	73	72	45	69
Mutaties eigen vermogen															
Gezinsinkomen uit bedr.	34,2	40,0	30,5	24,8	15,9	30,5	78,9	23,4	37,8	36,3	11,9	25,9	53,8	26,2	31,1
Gezinsink. buiten bedrijf	1,8	2,0	2,2	1,3	1,5	1,3	3,6	3,0	1,8	1,1	1,1	2,3	1,8	1,0	1,3
Totaal gezinsinkomen	36,0	42,0	32,7	26,1	17,4	31,8	82,5	26,4	39,6	37,4	13,0	28,2	55,6	27,2	32,4
Belasting en premie															
A.O.W., A.W.W. e.d.	7,3	8,8	6,2	4,7	3,2	5,1	20,0	4,6	8,8	6,8	2,2	4,6	12,4	4,9	5,7
Huish.e.a. privé-uitgaven	17,5	18,1	18,2	16,1	10,7	16,6	33,4	17,2	19,1	15,7	11,2	16,8	21,6	15,3	15,8
Besparing	11,2	15,1	8,3	5,3	3,5	10,1	29,1	4,6	11,7	14,9	-0,4	6,8	21,6	7,0	10,9
Ov. mutaties eigen verm.	-0,8	-0,8	-0,2	-1,0	0,3	-1,3	-1,8	-1,2	-1,2	-	0,4	-2,3	-	-	-1,7
Tot. mutaties eigen verm.	10,4	14,3	8,1	4,3	3,8	8,8	27,3	3,4	10,5	14,9	-	4,5	21,6	7,0	9,2
Mutaties vreemd verm.	6,1	6,2	0,4	8,4	6,1	4,7	9,4	2,1	2,8	13,3	2,2	5,9	8,3	18,9	4,4
Tot. vermogensmutaties	16,5	20,5	8,5	12,7	9,9	13,5	36,7	5,5	13,3	28,2	2,2	10,4	29,9	25,9	13,5
Mutaties kapitaal															
Duurzame prod. midd.:															
bruto-invest.p. saldo	23,1	28,6	7,9	19,3	10,8	21,4	51,5	9,2	22,6	33,0	5,8	18,0	37,2	30,9	19,8
economische afschr.	11,9	14,1	6,5	10,0	6,1	11,8	23,4	8,7	13,1	12,3	5,0	11,7	15,7	11,4	11,4
netto-investering	11,2	14,5	1,4	9,3	4,7	9,6	28,1	0,5	9,5	20,7	0,8	6,3	21,5	18,5	8,4
Liquide en vlott. midd.															
Belegg. buiten bedrijf	5,3	6,0	7,1	3,4	5,2	3,9	8,6	5,0	3,8	7,5	1,4	4,1	8,4	7,4	5,1
Totaal kapitaalmutaties	16,5	20,5	8,5	12,7	9,9	13,5	36,7	5,5	13,3	28,2	2,2	10,4	29,9	25,9	13,5

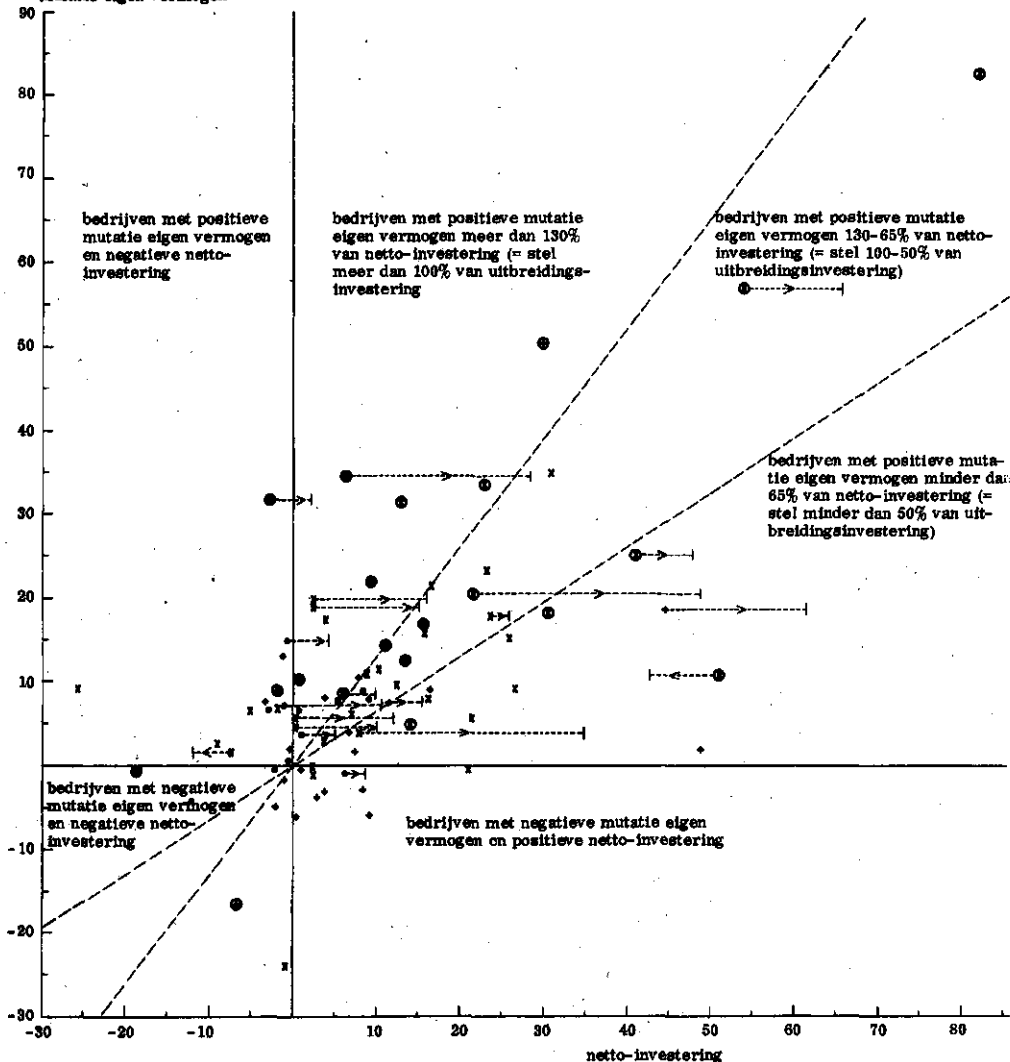
BIJLAGE 7: Relatie tussen mutaties eigen en vreemd vermogen in de jaren 1963 t/m 1965 (bedragen in f. 1000,- gemiddeld per jaar)

Bijlage 8

RELATIE TUSSEN MUTATIE EIGEN VERMOGEN EN NETTO-INVESTERING IN DUURZAME PRODUKTIE-MIDDELEN IN DE JAREN 1963 T/M 1965
(bedragen in f.1000,- gemiddeld per jaar)

Mutatie eigen vermogen

De horizontale lijnen geven de toename van de investeringen aan tengevolge van nieuwbouw en vernieuwing van woonhuizen in de periode 1963 t/m 1965 (bedragen eveneens gemiddeld per jaar).

bedrijven met jaarkosten
minder dan f. 100 000,-:

- rozenbedrijven (steekproef 10%)
- potplantenbedrijven (steekproef 20%)
- overige bedrijven (steekproef 10%)

bedrijven met jaarkosten van
f. 100 000,- en meer:

- rozenbedrijven (steekproef 10%)
- potplantenbedrijven (steekproef 50%)
- overige bedrijven (steekproef 10%)

